

G Ü M R Ü K T E UZMAN GÖRÜŞ

Yıl : 3 • Sayı : 7-8 • Nisan - 2004 • Temmuz - 2004 ISSN: 1303-7722

- **ELEKTRONİK TİCARETİN GÜMRÜK BOYUTU**
- **AVRUPA BİRLİĞİ TEKNİK MEVZUATI VE "CE" İŞARETİ**
- **NIHAİ KULLANIM**
- **ÇİN'İN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ**
- **DIŞ TİCARET YÜKSEK KURULU**
- **BİLGİ EDİNME HAKKININ İŞLETİLME USULLERİ**
- **KİTAP TANITIMI**
- **MEVZUAT LİSTESİ**

İLK KİTABIMIZ ÇIKTI !!

Gümrük Uzmanı Kenan AKÇA tarafından yazılan ve Türk Gümrük Tarife Cetvelinde eşyaların sınıflandırılmasında başvuru kaynağı niteliğinde olan, eşya resimleri ile desteklenen kitabımız aşağıdaki konularda ayrıntılı bilgilerden oluşmaktadır.

Uluslararası eşya cetvellerinin tarihsel gelişimi, Armonize Sistem Nomanklatürü, Kombine Nomanklatür ve TARIC.

Türk Gümrük Tarife Cetvelinde eşyaların sınıflandırılması, sınıflandırma kaynakları, aksam ve parçaların sınıflandırılması, bilgisayar ve network (ağ) ekipmanlarının sınıflandırılması, bağlayıcı tarife bilgisi.

Dünya Gümrük Örgütü Armonize Sistem Komitesinin, Avrupa Birliği Komisyonu Tarife ve İstatistik Nomanklatürü Komitesinin ve başta bağlayıcı tarife bilgileri olmak üzere Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün eşyaların sınıflandırılmasına ilişkin tüm sınıflandırma kararları, tarifeye ilişkin uluslararası sözleşmeler, kanunlar, tebliğler, genelgeler.

Sınıflandırma konusunda uzmanlaşmaya yardımcı olacak türde eşyaların resimleri ile birlikte toplam 240 sorudan oluşan sınıflandırma alıştırmaları.

NASIL TEMİN EDEBİLİRSİNİZ ?

Kitap ücretinin, Derneğimizin aşağıdaki banka hesabına veya posta çeki hesabına yatırılarak, adres ve fatura bilgilerinin 0 312 311 50 47 numaralı faks gönderilmesi veya kenana@gumruk.gov.tr adresine bildirilmesi halinde kargo ile Kitabımız belirtilen adrese gönderilecektir. (20 veya daha fazla olan siparişlerde kargo ücreti Derneğimizce karşılanır)

Kitap Ücreti : 30.000.000 TL. (Müsteşarlık Personeli için 20.000.000 TL.)

**Derneğimiz Hesap Numarası : Gümrük Uzmanları Derneği, Türkiye İş Bankası Ankara Şubesi • Hesap No : 4200 304400 5655519
Posta Çeki Hesap No : 1910815 - Ulus**

KELEBEK
Ağustos - 2009

GÜMRÜKTE UZMAN GÖRÜŞÜ

Yıl: 3 Sayı: 7-8 • Nisan 2004 – Temmuz 2004

Gümrük Uzmanları Derneği Adına Sahibi

Yönetim Kurulu Başkanı

Ahmet HOCA

Yazı İşleri Müdürü

İsmail DALYAN

Yayın Kurulu

Kamile AÇIK

Rasim KUTLU

A.Kadir ÖZGEN

Aynur ÇIRAY

Nuray YALTIRAKLI

Özlem KAPLAN

Yönetim Adresi

Yüksel Cad. No:46 kat:4 Kızılay/ANKARA

Web Adresi

www.gumrukuzmanlari.org

e-posta

mkemal@gumruk.gov.tr

ISSN:1303-7722

Hesap No:

İş Bankası Ankara Şubesi
4200 304400 555 2949

Posta Çeki Hesap No:

1910815-Ulus

Dağıtım - Reklam - Abonelik

M. Kemal AVCI – 0.312.306 82 20

Faks : 0.312.311 50 47

Baskı

ATA Ofset Tanıtım ve Matbaacılık

(0312) 312 42 41

Okuyucu Mektupları ve Öneriler İçin
Adres:P.K. 761 Ulus/ANKARA

- Gümrük Uzmanları Derneği tarafından yayınlanan 3 aylık bir dergidir.
- Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.
- 5847 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre her hakkı Gümrük Uzmanları Derneğine aittir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından kısmen dahi olsa çoğaltılamaz. Dergide yayınlanan yazıların başka yayın organlarında yayınlanması ancak yayın kurulundan alınacak yazılı izin ve kaynak gösterilmesi koşuluyla mümkündür.

Dergimize abone olmak isteyen okurlarımızın dikkatine!

Hesap numaramıza yıllık 4 adet dergi için 25.000.000.-TL (yirmibeşmilyon TL) yatırılarak dekont ve detaylı adres bilgilerinin mkemal@gumruk.gov.tr adresine veya 0.312.311 50 47 numaralı faksa gönderilmesi yeterlidir.

İÇİNDEKİLER

Elektronik Ticaretin Gümrük Boyutu	5
<i>Dr. Rasim KUTLU</i>	
Avrupa Birliği Teknik Mevzuatı ve CE İşareti	13
<i>Erkan DÜZGÜN</i>	
Nihai Kullanım	36
<i>E. Işıl AVCI</i>	
Çin'in Dünya Ekonomisindeki Yeri	41
<i>Dr. Rasim KUTLU - Aytekin DURSUN</i>	
Dış Ticaret Yüksek Kurulu	49
<i>Yönetim Kurulu</i>	
Bilgi Edinme Hakkının İşletilme Usulleri	60
<i>H. Koray AKBULUT</i>	
Kitap Tanıtımı	70
Mevzuat Listesi	71
<i>A. Özkan KIZILCIK</i>	

Elektronik Ticaretin Gümrük Boyutu

Dr. Rasim Kutlu
Gümrük Uzmanı

1. GİRİŞ

Dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda geleneksel yollarla yapılan ticarete büyük değişimler yaşanmıştır. Özellikle son yirmi yıl içinde ticaretin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi beraberinde büyük kolaylıklarla birlikte, çözümlenmesi gereken bir çok sorunu ve değişimi de getirmiştir. Elektronik ortamda yapılan ticaret hiç şüphesiz gümrük işlemlerini de etkileyecek, bu alanda bir takım değişimlerin yaşanmasını kaçınılmaz kılacaktır. Bu çalışmada elektronik ticaretin gümrük işlemleri üzerinde oluşturacağı sorunlar, çözüm önerileri ve geleceğin gümrük idaresi tartışılacaktır.

Dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak gümrüklerin klasik manadaki vergi toplama görevleri de sona ermeye başlamıştır. Genel bütçe

vergi gelirleri içinde gümrük vergilerinin oranı giderek azalmaktadır. 1998 yılında genel bütçe vergi gelirleri içinde gümrük vergilerinin oranı yüzde 1.9 iken, bu oran 1999 yılında yüzde 1.6, 2000 yılında 1.5, 2001 yılında 1.0 ve 2002 yılında 1.0 olarak gerçekleşmiştir¹.

Artık gümrüklerin esas görevleri eşyanın mümkün olduğunca hızlı bir biçimde ülke içine girmesi, ticaret erbabının bu manada ihtiyacı olan eşyanın en kısa zamanda ekonomiyeye kazandırılması, ihraç edilen eşyanın en kısa zamanda taahhüt edildiği tarihte yerine ulaştırılması ve en önemlisi de ülke güvenliği bakımından önem arz eden bir takım eşyanın ülke içine girişi ve çıkışının izlenmesi, kontrol altına alınması veya önlenmesi biçiminde belirtilmektedir.

¹ 2003 Yıllık Ekonomik Rapor, Maliye Bakanlığı, s.79.

Bu çalışmada elektronik ticaretin gümrükler üzerindeki etkileri öncelikle gümrük vergileri bağlamında ele alınacaktır. Daha sonra elektronik ticaretin gelişmesi ile birlikte gümrük idarelerinin modernize edilmesinin yeterli olmadığı vurgulanarak, gümrük idarelerinin elektronik ticaret için kendilerinden beklenen faydayı en iyi biçimde sağlayabilmesinin elektronik imza ve elektronik belge ile olan yakın ilişkisi açıklanacaktır. Ardından geleceğin gümrük idaresinde yaşanacak muhtemel değişimlerden bahsedilecektir.

2. ELEKTRONİK TİCARET VE GÜMRÜK VERGİLERİ

Elektronik ticaretin artması ile birlikte özellikle ülkeler arası ticarete bir artışın gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu çalışma, elektronik ticaretin sadece gümrük vergileri ile ilişkisini ele almakta, elektronik ticaretin vergi boyutunu bir bütün olarak incelememektedir.

Elektronik ticaretin ülkeler arasındaki hacminin artması ile birlikte karşılaşılabilecek en önemli sorunların başında aynı işlemin birden fazla ülke tarafından vergilendirilmesi olasılığının varlığı yani vergileme hakkının kime ait olacağıdır. Bu durumun ortadan kaldırılması için uluslararası

alanda kabul görmüş ve tüm ülkelerce benimsenmiş kuralların vergi sistemine yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu konudaki en önemli kural, mal ve hizmetlerin tüketildikleri yerde vergilendirilmesi ilkesinin benimsenmesidir. Buna göre mal veya hizmetler hangi ülkenin vergileme sınırları içinde teslim/ifa edilmiş ise söz konusu işlemi vergileme hakkının o ülkeye ait olması gerekmektedir. Bu uygulama, teoride “varış ilkesi” olarak adlandırılmakta ve mal teslimlerinde uygulanmaktadır. Bu ilke ile birlikte ihracat vergiden istisna edilirken, ithalat vergilendirilmektedir. Bu ilke hizmet ve sayısal ürünler için de uygulanabilirse vergileme hakkının belirlenmesi büyük ölçüde çözümlenebilecektir².

Elektronik ticaretin gümrük vergilerinin tahsilatı üzerinde oluşturacağı etkilerin ortaya konabilmesi için, öncelikle Gümrük Mevzuatına göre, “gümrük vergisi”, ithalat vergileri”, “ihracat vergileri” ve “eşya” kavramlarının ortaya konması gerekmektedir.

4458 sayılı Gümrük Kanununun 3’üncü maddesinin 8’inci fıkrası gümrük vergisi deyimini yürürlükte-

² Niyazi Cangir, “Elektronik Ticarete Vergileme”, İGEME-BİLTEN Projesi, [Ankara 1999.], s. 125.

ki hükümler uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümü biçiminde tanımlanmıştır.

Yine aynı Kanunun 3'üncü maddesinin 9'uncu fıkrasında ithalat vergileri deyimi eşyanın ithalinde öngörülen gümrük vergileri ve eş etkili vergileri ile tarım politikası ve işlenmiş tarım ürünleriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ithalat vergilerini ifade etmektedir.

İhracat vergileri deyimi ile de, Gümrük Kanununun 3 üncü maddesinin 10 uncu fıkrasında eşyanın ihracatında öngörülen gümrük vergileri ve eş etkili mali yükler ile tarım politikası veya işlenmiş tarım ürünleriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ihracat vergileri ifade edilmiştir.

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere gümrük vergileri sadece eşya üzerinden alınan vergilerle ilgilenmekte, hizmetlerin vergilendirilmesi konusu ile ilgilenmemektedir. Gümrük Kanununun 3 üncü maddesinin 23 üncü fıkrasında eşyanın tanımı her türlü madde, ürün ve değer biçiminde tanımlanmıştır. Bu tanım oldukça genel bir anlam içermektedir. Bu tanıma göre fiziki malların sınırlardan geçmesi sırasında gümrük vergilerinin tahsilatında bir sorun yaşanma-

yacaktır. Bu tür malların gümrükleme işlemleri, eşya gümrüğe geldiğinde yapılacak gerekli mevzuat çerçevesinde gümrük vergiler tahsil edilebilecektir³. Örneğin Türkiye'de yerleşik bir kişinin elektronik ortamda bir başka ülkeden sipariş edeceği bir eşyanın gümrük vergilerinin tahsil edilmesi gümrük açısından bir sorun oluşturmamaktadır. Zira bu eşya elektronik ortamında sipariş edilir, para transferi elektronik bankacılık yöntemleri ile yapılır ve eşya posta veya kargo yoluyla Türkiye'ye gönderilir. Eşyanın Türkiye'ye girişi esnasında mevcut mevzuat dahilinde gümrük vergileri tahsil edilir.

Gümrükler açısından sorun, sayısal ürünler söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Sayısal ürün, elektronik ortamda gönderilebilen her türlü bilgi ve belgedir. Sayısal ürün denildiğinde sadece bilgiler anlaşılmalıdır. Benzer biçimde filmler, şarkılar, kitaplar da sayısal ürün olarak sayılmaktadır. Sayısal ürünler elektronik ortamda bir ülkeden başka bir ülkeye transfer oldukları ve gümrüklere uğramadıkları için, bu ürünlerden gümrük vergisini tahsil etmek mümkün olamamaktadır.

Sorunun daha somut bir biçimde ele alınabilmesi için kitap örneği ve-

³ Ibid.

rilebilir. Buna göre A ülkesinde ikamet eden bir yayınevi firması, B ülkesinde ikamet eden bir başka firma ile elektronik ortamda sipariş alsa ve kitapları fiziki olarak B ülkesindeki kişiye gönderse, bu kitaplar B ülkesinin gümrüğüne geldiğinde rahatlıkla vergilendirilebilir. Görüldüğü gibi bu tür bir ticari faaliyette herhangi bir gümrük vergisi tahsilatı sorunu bulunmamaktadır. Ancak A ülkesindeki yayınevi, B ülkesindeki firmaya kitabı elektronik ortamda gönderse ve B ülkesindeki firma, aralarında yapacak oldukları anlaşma gereğince bu kitabı çoğaltıp satışa sunsa, bu durumda kitap elektronik ortamda gönderildiğinden ve gümrüğe uğramadığından bu durum gümrük vergilerinin tahsilatı açısından bir sorun oluşturmaktadır. Benzer şekilde herhangi bir bilgisayar programı ya da oyun, CD ya da disket ortamında bir ülkeden diğerine gönderilse bu bir soruna neden olmamakta, ancak elektronik ortamda indirilme (download) yöntemiyle alınırsa, bu program üzerinde gümrük vergisinin alınmaması probleme neden olmaktadır⁴.

⁴ Rasim Kutlu, Elektronik Ticaret ve Gümrük Boyutu, 21. Yüzyılın Uluslararası Ticaret Yapısında Gümrük İdarelerinin Yeri, (Basılmamış Uzmanlık

Bu sorunun çözümü için DTÖ, Global Elektronik Ticaret Deklarasyonunda elektronik ortamda sipariş edilen ve taşınan malların "hizmet" kavramı içinde yer alması ve bu malların gümrük vergisinden muaf tutulması hükme bağlanmıştır⁵.

Ancak kanaatimizce böylesi bir uygulama vergide yansızlık ilkesine aykırı olmaktadır. Zira bir program disket ya da CD olarak bir ülkeden diğerine gönderilse fiziki mal olarak değerlendirilip gümrük vergisine tabi olmakta, elektronik ortamda gönderildiğinde ise hizmet olarak değerlendirilmekte ve gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır.

3. GÜMRÜK İŞLEMLERİ VE "E-İMZA" İLE "E-BELGE" İLİŞKİSİ

Elektronik ticaretin geliştirilmesi ile ilgili olarak Türk kamu idaresinde gerçekleştirilen en önemli çalışma Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu Projesidir. Bu Proje ile birlikte gümrük işlemlerinin büyük bir kısmı elektronik ortamda gerçekleştirilebilmiş, yükümlülerin EDI aracılığı ile beyannamelerini tescil edebilme-

Tezi, Gümrük Müsteşarlığı, 2001), s. 76.

⁵ T.Bora Erdengi, "Elektronik Ticaret ve Gümrük İdarelerine Vergiler Açısından Muhtemel Etkileri", *Gümrük Dünyası*, S.29, ss.15-21.

leri, vergilerinin ve beyannameye eklenmesi gereken belgelerin BİLGE sistemi tarafından istenmesi, eşyanın risk analizi sonucunda tespit edilen kriterlere göre muayenelerinin yapılması ve bu muayeneyi yapacak olan muayene memurlarının sistem tarafından atanmasının sağlanması, vergilerin bankalardan tahsilatının gerçekleştirilmesine imkan sağlanması, transit beyannamelerinin teyit işlemlerinin on-line gerçekleştirilmesine imkan verilmesi ve belki de en önemlisi ciddi bir veri ambarının kurulması sayesinde Türkiye’de gerçekleştirilen dış ticaretle ilgili birçok bilgiye doğru bir biçimde ulaşılabilmesi sayılabilmektedir.

Elektronik ticaretin dış ticaretle ilgili kısmında Türkiye’de sadece bir tek kuruluşun yani Gümrük Müsteşarlığı’nın belli çalışmaları gerçekleştirmesi hiç şüphesiz dış ticaret işlemlerinin hızlandırılabilmesi için tek başına yeterli değildir. Zira bir gümrük işlemi gerçekleştirilirken beyannameye eklenmesi gereken birçok belge bulunmakta ve bu belgeler ve belgelerin fotokopilerinin her biri ilgili memur tarafından mühürlenerek imzalanmaktadır.

E-ticaret için gerekli en önemli koşul olan elektronik imzanın tanımını yapmak gerekirse, elektronik

imza; başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veriyi ifade etmektedir⁶. Kısaca elektronik ortamda oluşturulan kimlik bilgisi olarak tanımlanabilecek olan elektronik imza, sayısal imza, e-imza terimleri ile de birlikte kullanılabilir. Ancak şu da ifade edilmelidir ki, elektronik imza ile e-imza aynı olmakla birlikte sayısal imza ile aynı değildir. Sayısal imza, elektronik imza türüdür ve kamusal anahtar şifreleme teknolojisine dayanır. Diğer bir elektronik imza türü de biyometrik imzadır. Biyometrik imza kişiye özel, doğal fiziksel özelliklere dayalı teknikler kullanılarak uygulanan bir kimlik belirleme yöntemidir⁷.

Dış ticaret işlemlerinin tam olarak elektronik ortamda gerçekleştirilebilmesi için gereken koşulların başında gelen elektronik imzanın TBMM’nde yasallaşması ile birlikte hukuki geçerliliği sağlamış, böylece elektronik ticaretin gerçekleştirilmesinde önemli bir aşama sağlanmıştır.

Diğer taraftan gümrük işlemlerinin hızını tam olarak artırabilmek

⁶ Elektronik İmza Kanun Tasarısı.

⁷ Billur Yaltı Soydan, “E-İmza ve E- Belge: Kağıtsız ve Mürekkepsiz Dünyada Hukuk”, *Vergi Sorunları Dergisi*, S. 151, Nisan 2001, ss.128-131.

için beyannameye eklenen belgelerin de elektronik ortamda üretilmesi gerekmektedir. Elektronik belge kısaca esasında elektronik ortamda oluşturulan bilgidir. Zira elektronik ortamda belgeden ziyade bilgi ile ilgilenilmektedir.

Elektronik belgenin kullanılabilmesi için sadece mevzuatın değiştirilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda gümrük işlemleri ile ilgili doğrudan ya da dolaylı ilgili kurumların da otomasyona geçerek beyannameye eklenen belgelerini elektronik olarak üretmeleri gerekmektedir. Zira beyannameye eklenmesi gereken belge ve bilgiler elektronik ortamda hazırlanmalı ve elektronik olarak kamu idareleri arasında dolaşabilirse ancak bir e-dış ticaretten bahsedilebilir. Bu da bütün bir Türk kamu idaresinin otomasyonu anlamına gelmektedir. Görüldüğü gibi buradaki sorun sadece beyannamelerin bilgisayar sisteminde doldurulabilmesine değil, aynı zamanda elektronik belge ile ilgili çalışmaların tamamlanmasına bağlıdır.

Elektronik belge ile ilgili olarak Gümrük Müsteşarlığı'nın koordinatörlüğünde oluşturulan Dış Ticarete E-Belge Çalışma grubu bu alandaki çalışmalarına devam etmektedir. Çalışmalar tamamlandığında gümrük

beyannamesine eklenen belgelerin elektronik ortamda üretilmesi ve böylelikle kağıt ortamından kurtulmak amaçlanmaktadır.

4. ELEKTRONİK TİCARETİN GELİŞMESİ İLE BİRLİKTE GELECEĞİN GÜMRÜK İDARESİNDE BEKLEYEN MUHTEMEL DEĞİŞİKLİKLER

Elektronik ticaretin gelişmesi gümrük idarelerinin görev ve sorumluluklarını değiştirecektir. Bu bölümde karşılaşılabilecek muhtemel değişimler hakkında bir öngöründe bulunmaya çalışılacaktır. Anlatılacak olanlardan bazıları ip uçlarını günümüzde vermekte, bazıları da bugün için bir hayalmiş gibi görülmektedir.

Gelecekte karşılaşılabilecek birinci sorun, sayısal ürünlerin, bir ülkeden bir ülkeye transferinde hangi kurumun yetkili makam olacağıdır. Gümrükler sadece fiziki malların ticareti ile mi ilgilenecek, yoksa değişen koşullara bağlı olarak sayısal ürünlerin bir ülkeden bir ülkeye geçişi ile de ilgilenecek midir?

İleride karşılaşılabilecek bir başka sorun ithalat ve ihracata ilişkin kısıtlamaların uygulanmasında ortaya çıkacaktır. Nasıl fiziki ürünlerin ticaretinde bir takım kısıtlamalar yapılmakta veya ithalatları yasaklanmak-

taysa, benzer biçimde sayısal ürünler için de bir takım kısıtlamalar getirilmek istenecek veya yasaklanacaktır. Nasıl mevcut mevzuatımızda bazı eşyanın ithali bazı kurumların iznine bağlı ise, bazı sayısal ürünlerin ithali de bir takım kurumların iznine tabi olacaktır. Örneğin mevcut Gümrük Kanununa göre sinema, video ve müzik eserlerinin ithalinde "3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu hükümleri çerçevesinde Kültür Bakanlığı'nca oluşturulacak Denetleme Kurulunun uygunluk yazısının aranacağı hükme bağlanmıştır. Ancak mevcut mevzuatta bir film ya da müziğin elektronik ortamda internetten indirilmesi halinde nasıl bir uygulama yapılacağı belli değildir. Benzer durum belli kimyasal maddeler içinde geçerlidir. Mevcut mevzuatta belli kimyasal maddelerin ithali yasak, bazı kimyasal maddelerin ise ithali belli kurumların iznine tabi olmaktadır. Elektronik ortamda bu maddelerin formüllerinin bir yerden bir yere gidişi de kontrol altına alınmak istenebilir.

Geleceğin dünyasında kaçakçılık olaylarının artık sanal alemde olacağı muhakkaktır. Bu tür kaçakçılık olayları ile mücadelenin yine Gümrük Teşkilatları tarafından yapılacağı düşünülsürse, geleceğin sanal aleminde

de buna göre mücadele biçimleri geliştirilmelidir.

Karşılaşılacak diğer bir sorun ise firmaların sanal olarak indirdikleri programlarını yatırım teşviklerine saymak istediklerinde, gümrük beyannamesini nasıl düzenleyecekleri hususudur. Zira program elektronik ortamda indirildiğinde gümrük beyannamesi olmamakta, fiziki olarak gümrüğe CD olarak geldiğinde gümrük beyannamesi düzenleyebilmektedir. Benzer durum, ihracatta da ortaya çıkacaktır. Elektronik ortamda gönderilen bir programın gümrükleme işlemlerinin de gerçekleştirilmesi talep edilecektir.

Gelecekte bilgilerin belki de debilecekleri sanal yollar oluşturulacaktır. Bu yolları günümüzdeki yollara benzetebiliriz. Nasıl bugün fiziki mallar fiziki yollardan geçiyorsa, geleceğin dünyasında da bir eşya olan sayısal ürünler bu yollardan geçecektir. Nasıl fiziki yolların üzerinde hareket halinde olan mallar tülke sınırlarında gümrük tarafından kontrol ediliyorsa, gelecekte de bu tür kontroller sanal yolların giriş çıkışlarında olacaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi, bu yazılanlar günümüzde bir hayal olarak algılanabilir. Ama şunu da unutmamak gerekir ki, günümüz gümrük-

lerinin uğraştıkları alanlar, uyguladıkları teknikler ve yaşadığı değişimler bundan 10 yıl önce bir hayalden başka bir şey değildi. Değişimin bu kadar hızlı olduğu, değişmeyen tek şeyin değişimin kendisinin olduğu bir dünyada, yukarıda sayılanların gerçekleşme ihtimalinin hiç de düşük olmadığı muhakkaktır.

5. SONUÇ

20. yüzyılın son çeyreğinde bütün dünyayı etkisi altına alan baş döndürücü gelişmeler kaçınılmaz olarak gümrük idarelerinin de değişimini gerekli kılmaktadır. Geleneksel yollarla yapılan ticarete karşılaşılan sorunlara ilaveten, e-dış ticaretin de beraberinde getirdiği sorunlar gelecekte gümrük idarelerinin uğraş alanı haline gelecektir. Türk Gümrük İdaresi şu anki haliyle bu değişime kendini hazırlamış bulunmaktadır. Artık kendi dışındaki kurum ve kuruluşların da benzer çalışmaları gerçekleştirmeleri halinde gelecekte tam anlamıyla e-dış ticaret sağlanabilecektir.

Ayrıca elektronik ticaretle ilgili çalışmalarda her kurumun kendi mevzuatlarında ticareti kolaylaştırıcı düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde mevcut hantal yapının elektronik ortama aktarılmasından başka bir işlem gerçekleştirilmemiş olur.

Avrupa Birliği Teknik Mevzuatı Ve CE İşareti

Erkan DÜZGÜN ⁽¹⁾
Gümrük Uzman Yardımcısı

1. GİRİŞ

1961 yılında başlayan AB Teknik Mevzuat Uyum Çalışmalarının ana hedefi üye ülkeler arasında milli mevzuatlar arasındaki farklılıklardan kaynaklanan teknik engellerin tüm topluluk üyelerini bağlayıcı etkiye sahip ortak birlik mevzuatı ile ortadan kaldırılması ve bu suretle insan ve çevre sağlığını koruyarak, üye ülkelerin tüketici ve üreticilerinin serbest ticaretin refahı artırıcı etkilerinden sağlayacakları faydayı arttırmaktır.

2. DÜZENLEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Teknik mevzuat uyum çalışmalarının tarihsel gelişimi aşağıdaki yaklaşımlar çerçevesinde şekillenmiştir.¹

2.1. Klasik Yaklaşım (Old Approach) (1969)

Temel ilkesi, mevzuat düzeyindeki teknik kurallar ile bu kurallarla eş etkiye sahip standartların tümünün uyumlaştırılmasıdır. Klasik Yaklaşım çerçevesinde mevzuat uyumlaştırmasına konu teşkil eden alanların başlıcaları; tekstil ürünleri, elektrikli aletler, eczacılık ürünleri ve kozmetik ürünler, gıda maddeleri, tehlikeli maddeler, motorlu araçlar, tüketici ve çevrenin korunması olmuştur.

2.2. Yeni Yaklaşım (New Approach) (1985)

Her bir ürünle ilgili mevzuatın uyumu yerine, benzer malların bir arada toplanmasıyla oluşturulan mal gruplarıyla ilgili olan ve temel gerekler olarak isimlendirilen insan can ve mal güvenliği, hayvan ve bitki varlığının korunması çerçevesinde hazırlanan mevzuatın uyumlaştırılmasını öngören yaklaşımdır.

Temel ilkeleri şunlardır:

¹ Avrupa Birliğinde Teknik Mevzuat Uyum Çalışmaları, 16.06.2003, <http://www.dtm.gov.tr/dts/ABTeknik/ABUYUM.htm>, 20.07.2004.

- Mevzuat uyumu, Toplulukta serbest dolaşıma giren malların temel gerekleri karşılaması ile sınırlandırılmıştır.

- Direktiflerdeki temel gereklerle karşılık gelen ürünlere ilişkin teknik özellikler uyumlaştırılmış standartlarda yer alır.

- Uyumlaştırılmış standartları veya diğer standartları uygulamak isteye bağlı olup, üretici her zaman diğer teknik belgelere de başvurabilecektir.

- Uyumlaştırılmış standartlara uygun üretilen ürünlerin temel gerekleri karşıladığı kabul edilecektir.

Buna ek olarak, uyumlaştırılmış mevzuatta ürünlerin teknik mevzuata uygunluğunu veya uyumlaştırılmış standartların hata ve eksikliklerini sorgulamayı olanaklı kılan güvenlik şartı da yer almaktadır.

2.3.Global Yaklaşım (1989)

Temel ilkesi, test, deney ve belgelendirme konusunda karşılıklı tanımayı ve altyapıların yakınlaştırılmasını sağlamak ayrıca, karşılıklı güvenin ve şeffaflığın temini açısından akreditasyonun önemini vurgulamaktır. Başlıca ilkeleri şunlardır:

- Uygunluk değerlendirmesi işlemlerinin değişik safhaları için çeşitli modüller geliştirerek ve bu uy-

gunluk değerlendirmesi işlemlerinin, işlemleri yürüten organların ve CE işaretlemesinin kullanımı ile ilgili temel kriterlerin saptanarak Topluluk mevzuatında uyumlu bir yaklaşımın oluşturulması.

- Kalite güvencesine ilişkin Avrupa standartlarının (EN ISO 9000 serileri) ve kalite güvencesi işlemlerini yürüten uygunluk değerlendirme kuruluşlarının sağlaması gereken koşullara ilişkin Avrupa standartlarının (EN 45000 serileri) kullanımının yaygınlaştırılması.

- Akreditasyon sistemlerinin kurulması ve kurumlar arası karşılaştırma tekniklerinin kullanımının üye ülkelerde ve Topluluk düzeyinde teşvik edilmesi.

- Kural koyucu olmayan ancak test ve sertifikasyon işlemlerini yürütmekle yetkili organların faaliyet sahalarında karşılıklı tanıma anlaşmalarının teşvik edilmesi.

- Ülkeler arasında ve endüstriyel sektörler arasında varolan kalite değerlendirme altyapı sistemlerine (kalibrasyon ve metroloji sistemleri, test laboratuvarları, sertifikasyon ve denetim organları, akreditasyon kuruluşları) ilişkin farklılıkların en aza indirilmesine yönelik programların geliştirilmesi.

- Topluluk ve üçüncü ülkeler arasındaki uluslar arası ticaret, karşılıklı tanıma anlaşmaları, işbirliği ve teknik yardım programları çerçevesinde teşvik edilmektedir.

Global yaklaşım 93/465/EEC sayılı Konsey Kararı ile değiştirilen ve güncellenen 90/683/EEC sayılı Konsey Kararı ile son halini almıştır. Söz konusu kararlar Yeni Yaklaşım direktiflerinde kullanılacak uygunluk değerlendirmesine ilişkin temel prensipleri ve detaylı prosedürleri ortaya koymuştur. Buna göre uygunluk değerlendirmesi,²

- Üreticinin tasarım ve üretime ilişkin iç kontrol aktiviteleri,
- Üreticinin tasarım ve üretime ilişkin iç kontrol aktivitelerine ek olarak üçüncü kuruluş tarafından inceleme,
- Üçüncü kuruluş tarafından tip ve tasarım incelemesi ile birlikte üçüncü kuruluş tarafından ürünün veya üretim kalite güvence sisteminin onaylanması veya üçüncü kuruluş tarafından ürünün uygunluğunun doğrulanması,

- Üçüncü kuruluş tarafından üretim ve tasarımın birim bazında doğrulanması,

- Üçüncü kuruluş tarafından toplam kalite güvencesi sistemlerinin onaylanması,

Üzerine kuruludur.

3. YENİ YAKLAŞIM DİREKTİFLERİ

3.1.Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Temel Unsurları

Yeni Yaklaşım Direktifleri aşağıdaki ilkeler üzerine oturtulmuştur.³

- Uyumlaştırma temel gerekler ile sınırlandırılmıştır.
- Sadece temel gerekleri sağlayan ürünler pazara çıkarılabilir ve hizmete sunulabilir.
- Referans numaraları Topluluk Resmi Gazetesinde yayımlanan ve milli standartlara dönüştürülen uyumlaştırılmış standartların ilgili temel gereklerle uygun olduğu varsayılır.
- Uyumlaştırılmış standartların veya diğer teknik tanımlamaların uygulanması isteğe bağlıdır ve üreticiler temel gereklerle uyum sağlayan herhangi bir teknik çözümü seçmekte serbesttir.

² European Commission, *Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities:2000, ss. 8.

³ Ibid.

• Üreticiler uygulanabilir direktiflerde geçen uygunluk değerlendirme prosedürlerinden herhangi birisini seçebilir.

Üye ülkeler CE işaretini taşıyan ürünlerin söz konusu işaretin iliştilmesini öngören uygulanabilir direktiflerin tüm hükümlerine uygun olduğunu kabul etmek ve serbest dolaşımına izin vermek durumundadırlar. Ancak, üye ülkeler Avrupa Topluluğu Anlaşmasınının 28 ve 30 uncu maddeleri çerçevesinde, ilgili direktifler kapsamında bulunmayan, üründen kaynaklanan zararları ileri sürerek CE işareti taşıyan bir ürünün serbest dolaşımını yasaklayabilir, kısıtlayabilir veya engelleyebilirler. Ayrıca CE işareti taşıyan ürünün tüketicilerin sağlık ve güvenliğini tehdit eder niteliklerinin tespiti halinde ilgili direktiflerdeki güvenlik şartları dikkate alınarak, üye ülkeler tarafından tüm önlemler alınarak söz konusu ürünün serbest dolaşımını yasaklanmalı veya kısıtlanmalıdır. Bundan sonra üye ülke Komisyona alınan önlemleri bildirmelidir. Komisyon söz konusu önlemleri haklı görürse tüm üye ülkeleri genel olarak uygulamakla yükümlü oldukları Topluluk mevzuatı çerçevesinde söz konusu ihlal eden ürüne ilişkin gerekli önlemleri almaları yönünde uyarır.

Üye ülkelerden birisi veya Komisyon uyumlaştırılmış bir standartın bir direktifin temel gereklerini karşılamadığını saptarsa, konu 98/34/EC sayılı Direktif doğrultusunda kurulan Teknik Standartlar ve Düzenlemeler Komitesinin dikkatine sunulur. Komisyon anılan Komitenin görüşlerini de değerlendirerek, söz konusu uyumlaştırılmış standartların Topluluk Resmi Gazetesinde yayımlanan listeden çıkarılıp çıkarılmayacağına üye ülkelere bildirir.

Bir çok Yeni Yaklaşım direktifi, ilgili direktifin hükümlerini uygulamayı hedefleyen önlem tasarıları üzerinde görüş belirterek ve direktifin pratik uygulaması ile ilgili konularda incelemelerde bulunarak Komisyona yardımcı olan Daimi Komitelerin kurulmasını öngörmüştür. Ayrıca, Komisyon başkanlığında üye ülkeler ve çıkar grupları temsilcileri (örneğin onaylanmış kuruluşlar, standartlar kuruluşları, üreticiler, distribütörler, tüketici birlikleri ve sendikalar) katılımı ile oluşturulan çalışma gruplarınca teknik uygulamayla ilgili konuların tartışıldığı olağan toplantılar düzenlenir.

3.2. Üye Ülkeler Tarafından Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Ulusal Mevzuatlarına Uyarlanması

• Yeni Yaklaşım Direktifleri toplam uyumlaştırma direktifleridir; bu direktiflerin hükümleri ilgili tüm ulusal hükümlerin yerini alır.

• Yeni Yaklaşım Direktifleri bunları ulusal mevzuatlarına uygun şekilde dönüştürmekle yükümlü üye ülkelere yöneliktir.

• Yeni Yaklaşım Direktifleri ile uyumlaştırılan tüm ulusal kanunlar, düzenlemeler veya idari hükümler ilgili direktife atıfta bulunmalıdır veya resmi olarak yayımlanmaları sırasında böyle bir atıfa eşlik etmelidir.

• Yeni Yaklaşım Direktiflerini uyarlamak üzere kabul edilen ve yayımlanan ulusal kanunlar, düzenlemeler veya idari hükümler Komisyona bildirilmelidir.

Avrupa Topluluğu Anlaşmasının 249 uncu maddesine göre Direktifler hedeflenen amaçlara ulaşılması açısından üye ülkeler üzerinde bağlayıcıdır, ancak uygulama biçim ve metodunun seçimi kendilerine aittir.

Tablo-1. Yeni Yaklaşım Direktifleri (CE İşaretinin İliştirilmesini Öngören Direktifler)

Direktif	Numarası
Alçak Gerilim Cihazları	73/23/EEC
Basit Basınçlı Kaplar	87/404/EEC
Oyuncaklar	88/378/EEC
İnşaat Malzemeleri	89/106/EEC
Elektromagnetik uygunluk	89/336/EEC
Makineler	98/37/EC
Kişisel Korunma Donanımları	89/686/EEC
Otomatik Olmayan Tartı Aletleri	90/384/EEC
Aktif Emplante Edilen Tıbbi cihazlar	90/385/EEC
Gaz Yakan Aletler	90/396/EEC
Sıcak Su Kazanları	92/42/EEC
Sivil Kullanım İçin Patlayıcılar	93/15/EEC
Tıbbi Cihazlar	93/42/EEC
Patlayıcı Ortamlarda Kullanılan Ekipmanlar	94/9/EC
Gezi Amaçlı Tekneler	94/25/EC
Asansörler	95/16/EC
Dondurucular	96/57/EC
Basınçlı Kaplar	97/23/EC
İn vitro tıbbi Tanı Cihazları	98/79/EC

Radio ve telekomünikasyon terminal cihazları	99/5/EC
Açık havada kullanılan ekipmandan çevreye yayılan gürültü	2000/14
Floresan lambalarda enerji etkinliği	2000/55/EC
Yolcu taşıma amaçlı kablo üzerinde hareket eden araçlar	2000/9/EC

Kaynak: "Ce İşareti Gerektiren Direktifler Ve Atıfta Bulunulan Standardlar", *Avrupa Birliği, Yeni Yaklaşım, Küresel ve Modüler Yaklaşım Direktifleri*, <http://www.tse.org.tr/Turkish/ab/direktif.asp>, 22.07.2004.

Tablo-2. Yeni Yaklaşım veya Küresel Yaklaşım prensipleri kapsamında geliştirilmiş ancak CE İşaretinin kullanılmadığı Direktifler

Ambalaj ve Ambalaj Atıkları ile ilgili 20 Aralık 1994 tarihli 94/62/EC numaralı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi	94/62/EC
Trans-Avrupa Yüksek Hızlı Raylı Sistemi ile İlgili 23 Temmuz 1996 tarihli 96/48/EC numaralı Konsey Direktifi	96/48/EC
Trans-Avrupa Geleneksel Raylı Sistemi ile İlgili 19 Mart 2001 tarihli 2001/16/EC numaralı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi	2001/16/EC

Kaynak: Ibid.

Tablo-3. Küresel Yaklaşım prensibi kapsamında geliştirilmiş Diğer Direktifler

Denizcilik Ekipmanları	96/98/EC
Ev Tipi Elektrikli Buzdolapları, Dondurucular ve Kombinasyonlarının Enerji Verimlilik Şartları ile İlgili Yönetmelik	96/57/EC
Taşınabilir Basınçlı Ekipmanlar	1999/36/EC
Açık Alanda Kullanılan Teçhizat Tarafından Oluşturulan Çevredeki Gürültü Emisyonu İle İlgili Yönetmelik	2000/14/EC
Floresan Aydınlatma Balastlarının Enerji Verimliliği İle İlgili Yönetmelik	2000/55/EC

Kaynak: Ibid.

3.3. Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı

- Yeni Yaklaşım Direktifleri Topluluk pazarına ilk defa çıkarılacak (veya hizmete sunulacak) ürünlere uygulanır. Sonuç olarak, direktif-

ler üye ülkelerde üretilen yeni ürünlere ve üçüncü ülkelerden ithal edilen yeni ürünlerin yanı sıra kullanılmış ve ikinci el ürünlere uygulanır.

- Ürün kavramı Yeni Yaklaşım Direktifleri arasında değişiklik göster-

rir ve ürünün bir veya birkaç direktif kapsamında olup olmadığını doğrulama sorumluluğu üreticiye aittir.

- Önemli değişikliklere tabi tutulan ürünler topluluk pazarına çıkarıldığında ve hizmete sunulduğunda uygulanabilir direktiflerin hükümlerine uygun olması gereken yeni ürünler olarak kabul edilebilirler. Bu husus aksi hüküm altına alınmadıkça, somut olay bazında değerlendirilmelidir.

- Orijinal performansını, kullanım amacını ve tipini değiştirmeksizin tamir edilen ürünler Yeni Yaklaşım Direktiflerine göre uygunluk değerlendirmesine tabi değildir.

- Askeri veya güvenlik amaçlı ürünler bazı Yeni Yaklaşım Direktiflerinde açıkça kapsam dışı tutulmuştur. Diğer Direktifler içinse, üye ülkeler Avrupa Topluluğu Anlaşmasının 296 ncı maddesine göre bazı koşullar altında, özel olarak askeri amaçlarla üretilmiş ürünleri uygulama alanları dışında bırakabilirler.

3.4. Direktiflerin Eş Zamanlı Olarak Uygulanması

3.4.1. Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Birbirleriyle Eş Zamanlı Olarak Uygulanması

- Yeni Yaklaşım Direktiflerinde konulan temel gerekler, söz konusu ürüne ilişkin bu temel gerekler ta-

rafından kapsanan risklere bağlı olarak birbirleri ile çakışabilirler veya birbirlerini tamamlayabilirler.

- Pazara çıkarma ve hizmete sunma ancak ürünün uygulanabilir tüm direktiflerin hükümlerine uyumlu olması ve uygunluk değerlendirmesinin tüm direktiflere uygun olarak yürütülmesi halinde mümkündür.

Bazı direktifler doğrudan diğer direktiflerin uygulanmasına atıfta bulunabilirler (örneğin asansörlere ilişkin direktif makinelere ilişkin direktife atıfta bulunur). Bazı direktiflerde her ne kadar böyle bir atıfta bulunulmasa da eşzamanlı uygulama genel prensibi, direktiflerin temel gereklerinin birbirlerini tamamlayıcı olması halinde de uygulanır.

İki veya daha fazla direktif aynı ürünü veya tehlikeyi kapsayabilir. Böyle bir durumda, diğer direktiflerin uygulanması, sıklıkla bazı ürünlerin diğer direktiflerin uygulama alanından hariç tutulması yoluyla sınırlandırılır, veya daha spesifik direktife öncelik verilir. Bu genellikle ürünün bir risk analizini veya bazen uygulanabilir direktifi belirlemede kullanılan, ürünün kullanım amacına ilişkin bir analizi gerektirir. Ürüne ilişkin tehlikenin belirlenmesinde, üretici, standartlar kuruluşu tarafından söz konusu ürüne ait uyumlaştı-

rılmış standartlara göre yapılan risk değerlendirmesinden yararlanabilir. Üründen kaynaklanan baskın zararların dikkate alınması yoluyla, bu risk analizi bu şekildeki standartların muhtemelen uygulanabilir direktiflerin sadece biri altında yayımlanmasına yol açabilir.

3.4.2. Yeni Yaklaşım Direktifleri ve 92/59/EEC sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifi

Genel Ürün Güvenliği Direktifi aşağıda belirtilen hallerde ticari etkinlikler sırasında arz edilen mallara uygulanır:

- Ürünün Yeni Yaklaşım Direktifleri veya Topluluk mevzuatı kapsamında yer almaması halinde,
- Güvenliğe ilişkin tüm yönlerin veya tüm risk kategorilerinin Yeni Yaklaşım Direktifleri veya Topluluk mevzuatı kapsamında yer almaması halinde.

Genel Ürün Güvenliği Direktifi ticari etkinlikler sırasında tüketiciler tarafından kullanılmak üzere arz edilen mallara uygulanır.

3.4.3. Yeni Yaklaşım Direktifleri ve 85/374/EEC sayılı Ürün Sorumluluğu Direktifi

Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki tüm ürünlere uygulanabilen Ürün Sorumluluğu Direktifi

ürünlerin güvenliğini sağlamaya dönük çok güçlü bir saik sağlar. Bireylere veya mülkiyete zarara sebebiyet veren ürünlerden kaynaklanan sorumluluk maliyetlerinden kaçınmak için güvenli ürünlerin arzı üreticinin, ithalatçının ve distribütörün yararına. Sonuç olarak yeterli bir korunma düzeyinin garanti edilebilmesi açısından Yeni Yaklaşım Direktifleri ve Ürün Sorumluluğu Direktifi birbirini tamamlayıcı niteliktedir.

3.5. Ürünlerin Pazarı Çıkarılması Ve Hizmete Sunulması

• Ürünlerin pazara çıkarılması bir ürünün ilk defa dağıtılmak veya kullanılmak üzere Topluluk Pazarında hazır bulundurulması faaliyetidir. Hazır bulundurma ödeme karşılığı veya bedava olabilir.

• Hizmete sunulma Topluluk içerisindeki bir son kullanıcı tarafından ilk kullanım anında gerçekleşir. Ne var ki, piyasa gözetimi çerçevesinde ürünlerin direktiflerin hükümlerine uygunluğunun garanti edilebilmesi zorunluluğu sınırlıdır.

• Bir ürün Topluluk Pazarına ilk defa çıkarıldığında veya hizmete sunulduğunda uygulanabilir Yeni Yaklaşım Direktiflerine uygun olmak zorundadır.

- Üye ülkeler:

▪ Uygulanabilir Yeni Yaklaşım Direktiflerine uygun olan ürünlerin pazara çıkarılmasını yasaklamamak, sınırlamamak ve engellemek,

▪ Ürünlerin doğru bir şekilde inşa edilmesi, kurulması, işletilmesi ve amaçlarına uygun olarak kullanılması halinde kişilerin sağlık ve güvenliğini, veya uygulanabilir direktiflerce korunan tüm çıkarları tehlikeye sokmamaları şartıyla pazara çıkarılmasını veya hizmete sunulmasını garantileyen önlemleri almakla, yükümlüdürler.

Ürünlerin:

• Üçüncü ülkedeki üretici tarafından Topluluk içerisindeki Yetkilendirilmiş Temsilciye Direktiflere uygunluklarının sağlanmaları amacıyla gönderilmeleri,

• Başka bir üreticiye ileri bir işlemde bulunmak üzere gönderilmeleri (örneğin montaj, paketleme, işlenmek veya etiketlenmek üzere)

• Gümrük idarelerince henüz serbest dolaşıma girişlerine izin verilmemeleri veya gümrükçe onaylanmış başka bir işlem veya kullanıma tabi tutulmaları (örneğin transit, antrepo veya geçici ithalat rejimlerinden birine) veya serbest bölgelerde bulunmaları,

• Üye Ülkelerden birisinde üçüncü bir ülkeye ihraç edilmek amacıyla üretilmeleri,

• Ticari fuar veya sergilerde sergilenmeleri,

• Uygulanabilir Direktiflerde aksi hüküm bulunmamak şartıyla, üreticinin veya Topluluktaki yetkilendirilmiş temsilcisinin stoklarında sunuma hazırlanmamış bulunmaları halinde, pazara çıkarılmasının gerçekleştirilmediği kabul edilir.

Topluluk pazarındaki kullanılmış ürünler, Avrupa Topluluğu Anlaşmasının 28 ve 30 uncu maddelerinde konulan prensiplere göre serbest dolaşıma tabi tutulur.

Ürünün iş sahasında servise sunulması halinde işveren ürünün son kullanıcısı olarak kabul edilir.

Piyasa gözetimi çerçevesinde ürünlerin uygunluğunun ve uygulanabilir olmak şartıyla, doğru şekilde kurulduklarının, işletildiklerinin veya amaçlanan şekilde kullanıldıklarının kontrol edilmesi aşağıdaki ürünlerle sınırlandırılmalıdır:

• Sadece bir montaj, kurulum veya başka bir elleçleme sonrası kullanılabilen ürünler,

• Uygunluğu dağıtım koşulları ile (örneğin depolama, nakliyat) iyileştirilebilen ürünler,

- Hizmete sunulmadan önce pazara çıkarılmayan ürünler (örneğin üreticinin kendi kullanımı için üretilen ürünler).

Üye ülkeler, 28 ve 30 uncu maddeler başta olmak üzere Topluluk Anlaşmasına uygun olmak şartıyla işçilerin, diğer kullanıcıların veya diğer ürünlerin korunmasına yönelik ürünlerin hizmete sunulması, kurulması veya kullanımı ile ilgili ulusal hükümleri yürürlüğe koyabilirler. Bu şekil hükümler, uygulanabilir Direktiflerin hükümlerine uygun olarak üretilen ürünlerde bir değişikliği zorunlu tutamaz.

3.6. Geçiş Dönemi

- Yeni Yaklaşım Direktiflerinin bir çoğu bir geçiş dönemini öngörür.

- Üye ülkeler, geçiş döneminin sonuna kadar ulusal sistemlerine göre tasarlanan ve üretilen malların pazarlarına girişine izin vermekle yükümlüdürler. Böylece, üretici geçiş dönemi boyunca ulusal sistem veya Direktiften birisini uygulama konusunda seçim hakkına sahiptir.

- Geçiş dönemi boyunca, uygulanabilir tüm Direktiflere uyan ürünler Topluluk pazarına çıkarılabilir ve bir Üye Ülkede hizmete sunulabilir. Ulusal düzenlemeler veya zorunlu olmayan teknik spesifikasyonlar doğrultusunda üretilen ürünler Top-

luluk anlaşmasının 28 ve 30 uncu maddesinde konulan genel prensipler çerçevesinde serbestçe hareket ederler.

- Geçiş dönemi sonunda Direktif aynı ürünleri veya temel gerekleri kapsayan her bir ulusal mevzuatı devre dışı bırakır. Sonuç olarak, geçiş dönemi sonrasında sadece uygulanabilir direktife uygun olan ürünler Topluluk pazarına çıkarılabilir veya hizmete sunulabilir.

Geçiş dönemi boyunca üye ülkeler sistemlerinde ürün gereklerini veya uygunluk değerlendirmesi prosedürünü değiştiren veya kazanılmış haklar üzerinde etkiye sahip değişikliklerde bulunamazlar. Ancak, üye ülkeler zaruri hallerde değişiklik yapabilirler. Söz konusu zaruri değişiklikler tasarı aşamasında 98/34/EC Direktifi gereğince diğer üye ülkeler ve komisyonun söz konusu değişiklik üzerine yorumda bulunabilmeleri için bildirilmelidir. Geçiş dönemi sonunda üye ülkeler o ana kadar uygulanmakta olan ilgili ulusal düzenlemelere son vermelidir.

4. SORUMLULUKLAR

4.1. Üretici

- Yeni Yaklaşım anlamında üretici bir ürünü Topluluk pazarına kendi adına çıkarmak üzere üreten kişidir.

• Üretici Topluluk pazarına çıkarılması amaçlanan bir malın uygulanabilir Yeni Yaklaşım direktifleri hükümlerine göre tasarlanıp, üretilmesini ve temel gereklere uygunluğunun değerlendirilmesini sağlamak yükümlülüğüne sahiptir.

• Üretici nihai ürünler, hazır parçalar kullanılabilir veya bu görevleri taşeron firmalara devredebilir. Bununla birlikte, üretici tüm kontrolü elinde bulundurmalı ve üründen doğan sorumluluğu alabilecek yeterliliğe sahip olmalıdır.

Direktifler genellikle malın üreticisinin ürün üzerinde veya ekli belgelerde bir işaretleme ile belirtilmesini şart koşarlar. Bununla birlikte, ürünü tasarlayan veya üreten üreticinin belirlenmesi mümkün olmayabilir. Aksi hüküm altına alınmadıkça, bu durum ürünü Topluluk pazarına çıkaran kişinin (örneğin üçüncü bir ülkeden yeni veya kullanılmış bir ürünü ithal eden gerçek veya tüzel kişi) sorumluluklarını azaltmaz.

Ürünün pazara çıkarılmadan önce hizmete sunulduğu durumlarda (örneğin öz kullanım için üretilen ürünler) ürünü hizmete sokan kişi üreticinin sorumluluklarını üstlenir.

Ürün Sorumluluğu Direktifine göre üretici kavramı Yeni Yaklaşım

Direktiflerinde tanımlanandan daha çok ve farklı kişileri kapsar.

Genel ürün güvenliği Direktifine göre üretici Topluluk içinde yerleşik bulunması halinde ürünü üreten firmadır. Ürünün üzerine kendi adını, ticari markasını veya herhangi bir ayırt edici işaretini iliştiiren veya ürünü değişikliğe uğratan kişi de üretici sayılır. Üreticinin Topluluk içinde yerleşik bulunmaması halinde üreticinin temsilcisi veya Toplulukta herhangi bir temsilci yoksa ithalatçısı da üretici sayılır. Pazarda yer alan bir ürünün güvenliğini işlemleriyle etkilediği ölçüde arz zincirinde yer alan diğer meslek mensupları da üretici sayılır.

Genel Ürün Güvenliği Direktifi üreticilerin pazara sadece güvenli ürünleri çıkarmasını gerektirir. Karşılık gelen işlemlerinin sınırları içinde söz konusu üreticiler tüketicilere ürünün içerdiği riskleri değerlendirmeye yeterli bilgiyi vermekle ve gerekli önlemleri almakla (riskli ürünleri pazardan çekmek gibi) yükümlüdürler.

Yeni Yaklaşım direktifleri üreticinin topluluk içerisinde olmasını gerektirmez. Dolayısıyla, Direktiflere göre üreticinin sorumlulukları topluluk dışında ya da üye ülkelerde bulunsun eşittir.

4.2. Yetkilendirilmiş Temsilci

- Üretici kendi adına hareket etmek üzere gerçek veya tüzel bir kişiyi yetkilendirilmiş temsilci olarak atayabilir.

- Yeni Yaklaşım direktiflerinin amaçlarına ulaşılmasını teminen yetkilendirilmiş temsilci Topluluk içinde yerleşik bulunmalıdır.

- Üretici daima yetkilendirilmiş temsilcinin kendisi adına yaptıklarından sorumlu kalır.

Görevlerin üreticiden yetkilendirilmiş temsilciye devri açık bir şekilde ve özellikle temsilcinin görevlerinin içeriği ve gücünün sınırları belirtilerek yazılı bir şekilde olmalıdır. Uygunluk değerlendirmesine ve ilgili Direktife bağlı olarak yetkilendirilmiş temsilci ürünlerin temel gereklerle uygunluğunu sağlamak ve beyan etmekle, CE işaretini ve onaylanmış kuruluşun numarasını ürüne iliş-tirmekle, Avrupa Topluluğu uygunluk beyanını düzenlemek ve imzalamakla, beyanı ve teknik dokümanları ulusal gözetim otoritelerinin kullanımına hazır halde bulundurmakla yükümlüdür.

Yetkilendirilmiş kuruluş, aynı zamanda üreticinin taşeronu olarak da hareket edebilir. Sonuç olarak, üreticinin ürünün uygulanabilir direktiflere uygunluğunu garanti etme

sorumluluğunu korumak üzere ürün üzerindeki genel kontrolü elinde tutması şartıyla, yetkilendirilmiş kuruluş bir taşeron olarak ürünün tasarım ve üretiminde rol alabilir.

Yetkilendirilmiş kuruluş, aynı zamanda Yeni yaklaşım direktifleri anlamında ithalatçı veya ürünü pazara çıkarmakla sorumlu kişi gibi de hareket edebilir.

4.3. İthalatçı veya Ürünü Pazara Çıkarmakla Sorumlu Kişi

- Yeni yaklaşım direktifleri anlamında ithalatçı (pazara çıkarmakla sorumlu kişi) üçüncü bir ülkeden gelen bir ürünü Topluluk Pazarına çıkaran Toplulukta yerleşik gerçek veya tüzel kişidir.

- İthalatçı, üreticinin Toplulukta yerleşik olmaması ve bir yetkilendirilmiş temsilcisinin olmaması halinde, gözetim otoritelerine ürünle ilgili gerekli bilgiyi verebileceğini garanti etmelidir.

- Topluluğa bir ürünü ithal eden gerçek veya tüzel kişi bazı durumlarda uygulanabilir Yeni Yaklaşım Direktiflerine göre üreticiye yüklenen sorumlulukları üstlenmekle sorumlu tutulabilir.

İthalatçı Toplulukta yerleşik olması kaydıyla, üretici adına idari işlemleri yürütebilmek için üretici ta-

rafından açık bir şekilde yetkilendirilmiş temsilci olarak tayin edilebilir.

4.4. Distribütör

• Dağıtımına ilişkin hükümler Yeni Yaklaşım direktiflerinde genel olarak yer almamaktadır.

• Distribütör, ürünün Topluluk pazarına sürülmesinden sonraki ticari etkinlikleri yürüten gerçek veya tüzel kişidir.

• Distribütör uygunsuzluğu açık olan malların Topluluk pazarına sürülmemesine gereken dikkati gösterecek şekilde hareket etmeli, bu yeterliliğini ulusal gözetim otoritelerine gösterebilmelidir.

Distribütör, hangi ürünlerin CE işareti taşıması gerektiği, ürüne hangi bilgilerin eşlik etmesi gerektiği, kullanım kılavuzuna veya diğer ekli dokümanlara ilişkin dil gerekleri, bir ürünün uygunsuz olduğuna dair açık belirtilerin neler olduğu hakkında temel bilgi sahibi olmalıdır.

Dağıtım koşullarının (örneğin nakliyat ve depolama) bazı ürünlerin ilgili direktif hükümlerine uygunluğunun devam ettirilebilmesi üzerinde etkisi olabilir. Bu durum, örneğin ölçüm araçları ve tıbbi araçlarda söz konusu olabilir. Bu nedenle, dağıtım- la görevli kişi ürünün Topluluk içerisindeki ilk kullanım anında temel gereklere uygunluğunu koruduğunu ga-

ranti etmelidir. Dağıtım koşulları Topluluk mevzuatının yokluğunda Avrupa Topluluğu Anlaşmasınının 28 ve 30 uncu maddelerine uygun olarak ulusal düzeyde bir dereceye kadar düzenlenebilir. Belli ürünlerin dağıtım hakkını sadece bir meslek grubunun üyelerine veren bir ulusal düzenleme, ürünün satışını belirli kanallarla sınırladığı ölçüde, ithal edilen ürünlerin pazarlama olanaklarını etkileyebilir. Sonuç olarak, böyle bir mevzuat ithalatı miktar olarak sınırlandırılmasına denk bir etkiye de sahip olabilir. Bununla birlikte, ulaşılmak istenen amaca uygun olmak ve bunu başarmak için gerekenin ötesine geçmemek kaydıyla, böyle bir düzenleme toplum sağlığının korunması sebep gösterilerek haklı bulunabilir.

4.5. Montajcı ve Kurulumcu

İlgili Direktifin ürünün hizmete sunulmasını da kapsamı halinde ve bir montajın, kurulumun veya başka elleçlemelerin ürünün uygunluğunun sürdürülmesinde etkili olduğu hallerde, söz konusu işlemleri yapmakla sorumlu kişiler temel gereklerle uygunsuzluğa sebebiyet vermediklerini garanti etmelidir.

4.6. Kullanıcı (İşveren)

• Yeni Yaklaşım Direktifleri kullanıcılara hizmete sunulma dışında yükümlülük getirmezler.

• İşyeri güvenliği ve sağlığı ile ilgili Topluluk mevzuatı, işyerinde kullanılan, Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki ürünlerin işletilmesi ve kullanımı üzerinde etki sahibidir.

İş ekipmanlarının işçiler tarafından kullanımı için minimum güvenlik ve sağlık gereklerine ilişkin 95/63/EC sayılı Direktif ile değişik 89/655/EEC sayılı Direktife göre, işveren işçilerin kullanımına verilen tüm iş ekipmanlarının yürütülen iş için uygun olduğunu ve işçiler tarafından sağlık ve güvenliklerinde bozulmaya sebebiyet vermeksizin kullanılabilmesi için gerekli tüm önlemleri almalıdır. İşveren sadece uygulanabilir direktiflerin hükümlerine uygun olan; başka bir direktifin uygulanabilir olmaması veya kısmen uygulanabilir olması halinde 89/655/EEC sayılı Direktifin ekinde yer alan minimum gerekliliklere uygun olan iş ekipmanlarını edinebilir ve kullanabilir.

İş ekipmanlarının işçiler tarafından kullanımı için minimum güvenlik ve sağlık gereklerine ilişkin 89/655/EEC sayılı Direktife göre, böyle ekipmanlar ürün tasarım ve üretiminin güvenliği ve sağlıklılığı ile ilgili Topluluk hükümlerine (yani kişisel korunma donanımlarına iliş-

kin Yeni Yaklaşım Direktifi) uymak zorundadır.

4.7. Ürün Sorumluluğuna İlişkin Direktif

• Ürün Sorumluluğuna İlişkin Direktif bireylere ve özel mülkiyete zarara sebebiyet veren, topluluk içerisinde üretilmiş veya topluluk içerisinde ithal edilen ürünleri kapsar. Bunun sonucu olarak, söz konusu Direktif Yeni Yaklaşım direktiflerinin kapsamına giren ürünlere de uygulanır.

• Ürün Sorumluluğuna İlişkin Direktif Topluluk içerisindeki üretici ve ithalatçılar üzerinde sıkı bir düzenleme getirmiştir.

Söz konusu Direktif sadece kusurlu olan, yani bir kişinin beklediği güvenliği sağlamayan ürünlere uygulanır.

Kusurlar için ödemede bulunma sorumluluğu üreticininindir. Üretici, nihai bir ürünün veya nihai bir ürüne ait parçanın, hammaddenin üreticisi olan ya da kendini üretici olarak takdim eden (örneğin ürün üzerine ticari markasını iliştiren) kişidir. Üçüncü ülkeler menşeli ürünleri Topluluk pazarına sürenlerin tümü "üretici" sayılır. Eğer üretici belirlenemiyorsa, makul bir süre içinde zarar gören kişiye üreticinin veya ürünü kendisine sağlayan kişinin kimliği

hakkında bilgilendirmeyen tedarik zincirindeki her bir kişi sorumluluk sahibidir. Eğer bir kusurdan dolayı birkaç kişi sorumlu ise bunların hepsi müştereken ve müteselsilen sorumludur.

Üretici kusurlu üründen kaynaklanan, bireylere ve özel mülkiyete verilen zararı tazmin etmelidir. Ancak, 500 Euro altındaki maddi zararlar Söz konusu Direktif kapsamında değildir.

Zarar gören sadece zarar gördüğünü, ürünün kusurlu olduğunu ve bu ürünün zarara sebebiyet verdiğini ispatlarsa ödmeden faydalanabilir. Bununla birlikte üreticinin ihmalkar davrandığını ispatlamak zorunda değildir, çünkü söz konusu Direktif üreticinin kusuru olmaksızın sorumluluk prensibi üzerine temellenmiştir. Üretici:

- Ürünü pazara kendisinin sürmediğini (örneğin ürün çalınmıştır),
- Ürünün pazara sürüldüğü anda kusurlu olmadığını (yani kusurun sonradan meydana geldiğini),
- Ürünün satılmak üzere üretilmediğini,
- Kusurun kamu otoriteleri tarafından zorunlu tutulan düzenlemelere (ulusal, uluslar arası ve Avrupa Standardları hariç) uymaktan kaynaklandığını,

• Ürünün pazara sürüldüğü andaki bilimsel ve teknik bilginin kusurun varlığını saptamaya elverişli olmadığını,

• Taşeron olması halinde, kusurun nihai ürünün tasarımından veya nihai ürünün üreticisi tarafından kendisine verilen hatalı talimatlardan kaynaklandığını,

İspatlarsa tazmin yükümlülüğünden kurtulur.

Konuyla ilgili olarak sürmekte olan bir dava yoksa, ürünün pazara sunulduğu tarihten itibaren 10 yıl içinde üreticinin sorumluluğu sona erer. Zarar gören kişi, zararı ve üreticinin kimliğini öğrendiği tarihten itibaren üç yıl içinde dava açmalıdır.

Söz konusu Direktif, üye ülkelere sorumluluk hakkındaki başka bir yasal düzenlemeyi yürürlükten kaldırma zorunluluğu getirmez. Bu itibarla, Direktifin uygulaması sorumluluk üzerine varolan ulusal kurallara bir ek oluşturur. Hangi yasal temeller üzerine dava açılacağı zarar görenin seçimine bağlıdır.

5. DİREKTİFLERE

UYGUNLUK

5.1. Temel gerekler

- Temel gerekler kamu yararını korumak için gerekli öğeleri tanımlar.

- Temel gerekler emredicidir. Sadece temel gereklere uygun olan ürünler pazara sürülebilir veya uygun olan hizmetler sunulabilir.

- Temel gerekler, temel alınan üründe içselleşmiş olan risklerin bir fonksiyonu olarak uygulanmalıdır.

Temel gerekler ulaşılmak istenen sonuçları tanımlar veya göz önüne alınması gereken riskleri tanımlar, ama bunu yapmak için teknik çözümleri belirlemez veya öngörmez. Bu esneklik, üreticiyi temel gereklerle uymak için gereken yolu seçme kabiliyeti verir.

Temel gerekler direktiflerin ekinde yer alır. Direktiflerin yazılış üslubu, ulusal mevzuata uyarlama sırasında yasal bağlayıcılığı olan ve yürürlüğe konulabilir yükümlülüklerin yaratılmasına ve Komisyon tarafından Avrupa Standartlar Organizasyonlarına uyumlaştırılmış standartların üretilmesine yönelik talimatların çıkarılmasını kolaylaştırmaya yeterli derecede açık olmayı hedeflemiştir. Söz konusu temel gerekler, uyumlaştırılmış standartların bulunmadığı veya üreticinin bunları uygulamamayı seçmesi halinde dahi uygunluk değerlendirmesine olanak verecek şekilde formülleştirilmiştir.

5.2. Uyumlaştırılmış Standartlar

- Avrupa Standartlar Organizasyonları tarafından kabul edilen Uyumlaştırılmış Standartlar, Komisyonun üye ülkelere danıştıktan sonraki talimatını takiben, Komisyon ve Avrupa Standartlar Organizasyonları ve Komisyonun üzerinde anlaştıkları Genel Kılavuz İkelere uygun şekilde hazırlanır.

- Yeni Yaklaşım direktifleri anlamında uyumlaştırılmış standartlar, Avrupa Standartlar Organizasyonları tarafından Komisyon talimatına uyumlu bir şekilde üzerinde çalışılan ve tanımlanan Avrupa Standartlarının Komisyona sunulmasıyla birlikte uygulamaya konulduğu varsayılır.

98/34/EC sayılı Direktif, Avrupa standartlarını, Avrupa Standartlar Kuruluşları tarafından, yinelenen ve süreklilik arz eden uygulamalar için kabul edilen, uyulması zorunlu olmayan teknik spesifikasyonlar olarak tanımlanmıştır. Bu kuruluşların iç kurallarına göre, Avrupa Standartları ulusal düzeyde uyarlanmalıdır. Bu uyumlaştırma, ilgili Avrupa Standartlarının aynı şekilde ulusal standartlar olarak kullanıma hazır hale getirilmesi ve aynı zaman diliminde tüm çelişen ulusal standartların geri çekilmesi anlamına gelmektedir.

Uyumlaştırılmış bir standart ilgili direktifin temel gereklerini karşılamalıdır. Ayrıca uyumlaştırılmış bir standart tüm temel gerekleri kapsamak zorunda değildir. Bu durum, üreticinin Direktifin tüm temel gereklerini karşılayabilmek için ilgili diğer teknik spesifikasyonları kullanma zorunluluğunu getirir.

Uyumlaştırılmış Standartların kabulü prosedürü aşağıdaki şekilde gelişir:

1- Komisyon tarafından üye ülkelerle yapılan görüşmeler sonucunda bir talimat düzenlenir.

2- Söz konusu talimat Avrupa Standartlar Kuruluşlarına iletilir.

3- Avrupa Standartlar Kuruluşları talimatı kabul eder.

4- Avrupa Standartlar Kuruluşları ortak bir program üzerinde çalışır.

5- Teknik Komite taslak bir standart hazırlar.

6- Avrupa Standartlar Kuruluşları ve Ulusal Standartlar Kuruluşları bir kamuoyu anketi organize eder.

7- Teknik Komite önerileri inceler.

8- Ulusal Standartlar Kuruluşları oylar, Avrupa Standartlar Kuruluşları onaylar.

9- Avrupa Standartlar Kuruluşları referansları Komisyona iletir.

10- Komisyon referansları yayınlar.

11- Ulusal Standartlar Kuruluşları Avrupa standardını ulusal düzeyde dönüştürür.

12- Ulusal yetkililer ulusal standartları yayınlar.

5.3. Uygunluk Varsayımı

• Uyumlaştırılmış bir standardı dönüştüren referansı yayımlanmış bir ulusal standarda uygunluk, ilgili Yeni Yaklaşım direktifinin bu standardın kapsadığı temel gereklerine uygunluk karinesi oluşturur.

• Uyumlaştırılmış standartların referansları (başlıkları, tanımlama numaraları gibi) Resmi Gazetede yayımlanır. Uygunluk varsayımı ilgili standarda ait referansın yayımlanmasıyla başlayarak yürürlüğe girer.

• Üye ülkeler uyumlaştırılmış bir standardı dönüştüren ulusal standardı yayımlamalıdır. Yayımlanmaları sırasında ilgili mevzuatla olan bağlantılarının belirtilmesi yararlıdır.

• Uygunluk varsayımı sağlayan uyumlaştırılmış standartların Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamında uygulanması gönüllülük esasına dayanır. Bu itibarla, ürün doğrudan temel gerekleri temel alarak da üretilebilir.

5.4. Uygunluk Varsayımının Geri Çekilmesi

Komisyon, uyumlaştırılmış standardın temel gerekleri tam olarak karşılamadığı ortaya çıkarsa, uygunluk varsayımını geri çeker. Uygunluk varsayımının geri çekilmesi uyumlaştırılmış standardın varlığını etkilemez.

5.5. Uyumlaştırılmış Standartların Gözden Geçirilmesi

Uyumlaştırılmış standardın gözden geçirilmesi kararı prensip olarak Avrupa Standartlar Kuruluşları tarafından, kendi insiyatifleri doğrultusunda veya üye ülkelerin girişimi üzerine Komisyondan gelen talep üzerine alınır. Gözden geçirme ihtiyacı, Direktifin uygulama alanının genişlemesinden (kapsamın diğer ürünleri içerecek şekilde genişlemesinden veya temel gereklerin değişikliğe uğramasından), teknolojik bir gelişme sonucu veya temel gereklerle uygunluk varsayımının ortadan kalktığı belirtilerek Komisyon veya üye ülkelerin uyumlaştırılmış standardın içeriğine itirazından kaynaklanabilir.

Uygunluk varsayımının tanınabilmesi için, gözden geçirilmiş standart Yeni Yaklaşımına göre genel koşulları sağlamalıdır. Buna göre, gözden geçirilmiş standart bir talimatı temel almalı, referansı Komisyon ta-

rafından Resmi Gazetede yayımlanmalı ve ulusal standarda dönüştürülmelidir.

Avrupa Standartlar Kuruluşu gözden geçirilmiş standardın ulusal düzeyde yayımlanması ve eski standardın geri çekilmesi tarihlerini belirler. Bu iki tarih arasındaki geçiş döneminde, her iki standardın da bunun için gerekli koşulları sağlaması halinde uygunluk varsayımından yararlanır.

Komisyon, güvenlik veya diğer gerekçeleri ileri sürerek, eski standardın Avrupa Standartlar Kuruluşu tarafından tespit edilen geri çekilme tarihinden önce bir tarihte uygunluk varsayımını sonlandıracağı bir tarihi Resmi Gazetede yayımlayarak belirleyebilir. Koşullar elverişliyse, Komisyon söz konusu eski standardın uygunluk varsayımının geçerli olduğu sürenin kısaltılmasına ilişkin kararından önce üye ülkelere danışabilir. Gözden geçirilmiş uyumlaştırılmış standardın referansı, eski uyumlaştırılmış standardın referansı ve eski uyumlaştırılmış standardın uygunluk varsayımının sona erdiği hepsi birlikte Resmi Gazetede yayımlanır.

6. UYGUNLUK DEĞERLENDİRME SÜRECİ

6.1. Modüller

• Uygunluk değerlendirmesi en geniş ürün grubuna uygulanabilen, sınırlı sayıda farklı prosedürü kapsayan modüllere ayrılmıştır.

• Modüller, ürünlerin tasarım, üretim veya her iki safhasına ilişkin olabilir. Sekiz ana modül ve bunların sekiz olası varyantı değişik yollarla, tam uygunluk değerlendirmesi prosedürleri oluşturmak üzere birbirleri ile birleştirilebilir.

• Genel bir kural olarak, bir ürün üretim safhasına ek olarak tasarım aşamasında da bir modüle göre uygunluk değerlendirmesine tabidir.

• Her bir Yeni Yaklaşım direktifi, gereken düzeyde koruma sağladığı varsayılan olası uygunluk değerlendirmesi prosedürlerinin kapsamını ve içeriğini tanımlar. Direktifler ayrıca, birden fazla seçeneğin mevcut olduğu durumlarda, üreticinin bir seçim yapabileceği koşulları belirleyen kriterleri de ortaya koyar.

Yeni Yaklaşım direktifleri kapsadıkları ürün kategorilerine göre, üreticilere seçim sansı bırakmaksızın veya üreticilere aynı ürün kategorisi içinde seçme özgürlüğü tanıyarak farklı prosedürler ortaya koyar. Ayrıca, her bir Yeni Yaklaşım Direktifi

modüller tarafından kurulmuş modellerden farklı olabilen uygulanabilir uygunluk değerlendirme prosedürlerinin içeriğini belirler.

Bir Yeni Yaklaşım direktifinde aynı ürün için iki veya daha fazla uygunluk değerlendirme prosedürleri arasında seçim şansı tanıma, örneğin, üye ülkelerde farklı mevzuatlar nedeniyle farklı belgelendirme altyapılarının geliştirilmiş olmasına benzer durumlarda haklı görülebilir. Bununla beraber, üye ülkeler bir direktif altında oluşturulan tüm uygunluk değerlendirme prosedürlerini ulusal mevzuatlarına dönüştürmeli ve ilgili Direktife göre uygunluk değerlendirmesine tabi tutulmuş tüm ürünlerin serbest dolaşımını garanti etmelidirler. Modüller arasında seçim, bir ürünün birden fazla Direktifin hükümlerine tabi olduğu durumlarda da haklı görülebilir. Böyle durumlarda, hedef üreticinin kullanımına ilgili bütün direktiflerde yer alan ortak bir prosedürü veya en azından birbiriyle uyumlu prosedürleri sağlamaktır. Son olarak, seçim hakkı tanınması ilgili endüstrinin altyapısı temel alınarak, üreticilere en uygun ve en ekonomik prosedürü sağlaması nedeniyle de haklı görülebilir.

Bazı direktifler kalite güvence teknikleri üzerine kurulu prosedürleri

kullanabilme olanağı sağlar. Bu durumlarda, üretici aynı zamanda genellikle, temel gereklere uygunluğun sadece tek bir prosedürün uygulanmasını talep ettiği durumlar hariç, böyle teknikleri kullanmayan prosedür veya prosedürlere başvurma hakkına da sahiptir.

EN ISO 9000 standart serilerinden türetilen kalite güvence teknikleri üzerine kurulu modüller düzenlenmiş ve düzenlenmemiş sektörler arasında bağlantı sağlar. Bu üreticilere direktiflerden kaynaklanan yü-

kümlülüklerle eş zamanlı olarak müşteri ihtiyaçlarına karşılık verilmeye yardımcı olur. Ayrıca, bazı durumlarda üreticilerin kalite sistemlerine yaptıkları yatırımlardan yararlanmalarını sağlar. Söz konusu modüller, kalite zincirlerinin (ürünlerin kalitesinden firmaların kendi kalitelerine kadar) geliştirilmesine ve rekabet edebilirliğin artırılmasında kalite yönetim stratejilerinin önemine dikkat çekilmesini teşvik eder.

Temel Modüller

A	Üretimin iç kontrolü	İçsel tasarımı ve üretim kontrolünü kapsar. Bu modül onaylanmış bir kuruluşun faaliyetini gerektirmez.
B	Avrupa Birliği tip incelemesi	Tasarım aşamasını kapsar ve üretim aşamasında bir değerlendirme içeren bir modül tarafından takip edilmelidir. AB tip incelemesi belgesi onaylanmış bir kuruluş tarafından verilir.
C	Tipe Uygunluk	Üretim aşamasını kapsar ve B modülünü takip eder. B modülüne göre basılan AB tip incelemesi belgesinde tanımlanan tipe uygunluğu sağlar. Bu modül onaylanmış bir kuruluşun faaliyetini gerektirmez.
D	Ürün kalite güvencesi	Üretim aşamasını kapsar ve B modülünü takip eder. EN ISO 9002 kalite güvencesi standardından türetilmiştir. Üretim, üretici tarafından kurulan nihai ürün denetimi ve test yöntemi için kalite sisteminin kontrolünden ve onaylanmasından sorumlu bir onaylanmış kuruluşun katılımını içerir.
E	Ürün kalite	Üretim aşamasını kapsar ve B modülünü takip eder. EN

	güvencesi	ISO 9003 kalite güvencesi standardından türetilmiştir. Üretici tarafından kurulan nihai ürün denetimi ve test yöntemi için kalite sisteminin kontrolünden ve onaylanmasından sorumlu bir onaylanmış kuruluşun katılımını içerir.
F	Ürün doğrulaması	Üretim aşamasını kapsar ve B modülünü takip eder. Onaylanmış kuruluş B modülüne göre verilen AB tip-inceleme belgesinde tanımlanan tipe uygunluğu kontrol eder ve uygunluk belgesi düzenler.
G	Birim doğrulaması	Tasarım ve üretim aşamalarını kapsar. Her bir birim ürün, uygunluk belgesi düzenleyen onaylanmış bir kuruluş tarafından incelenir.
H	Toplam kalite güvencesi	Tasarım ve üretim aşamalarını kapsar. EN ISO 9001 kalite güvencesi standardından türetilmiştir. Üretici tarafından kurulan tasarım, üretim, nihai ürün denetimi ve test yöntemi için kalite sisteminin kontrolünden ve onaylanmasından sorumlu bir onaylanmış kuruluşun katılımını içerir.

Ana Modüllerin Varyantları

Ana modüllere ek öğeler		
Aa1 ve Cbis1	İç üretim kontrolü ve nihai ürünün bir veya birkaç yönü ile ilgili testler	Onaylanmış kuruluşun, tasarım veya üretim aşamasında üretici veya kendisi tarafından yürütülen testlere ilişkin müdahalesi. İlgili ürünler ve uygulanabilir testler Direktifte belirtilmiştir.
Aa2 ve Cbis2	İç üretim kontrolü ve rasgele aralıklarla ürün kontrolü	Onaylanmış kuruluşun, üretim aşamasında ürün kontrollerine ilişkin müdahalesi. Kontrollerin ilgili yönleri Direktifte belirtilmiştir.
Dbis	Modül B kullanılmaksızın ürün kalite güvencesi	Bir teknik dokümantasyonu gerektirir.
Ebis	Modül B kullanılmaksızın	Bir teknik dokümantasyonu ge-

	zın ürün kalite güvencesi	rektirir.
Fbis	Modül B kullanılmaksızın ürün kalite güvencesi	Bir teknik dokümantasyonu gerektirir.
Hbis	Tasarım kontrolüyle birlikte tam kalite güvencesi	Onaylanmış kuruluş, bir ürünün tasarımını veya ürün ve varyantlarını analiz eder ve AB tasarım inceleme belgesi düzenler.

6.2. Kalite Sistem Standartlarının Uygulanması

- Kalite sitemlerinin direktiflerdeki uygunluk değerlendirme prosedürlerinin amaçları için kullanılması D, E ve H modülleri ile varyantlarında tanımlanmıştır.

- EN ISO 9001, 9002 ve 9003 standartlarını temel alarak uygulanan kalite sistemleri, üreticilerin ürünlerin ilgili direktifin temel gereklerini karşıladığını gösterebilmelerini sağlamak şartıyla, karşılık gelen modüllere uygunluk varsayımını, bu standartların kapsadığı söz konusu modüllerdeki hükümler ölçüsünde sağlar.

- Uygulanabilir direktiflere uygunluğa ulaşabilmek için, üretici kalite siteminin ilgili tüm temel gereklerin uygulanmasını garantileyen bir şekilde yürütüldüğünü kesinleştirmelidir.

6.3. Teknik dokümantasyon

- Üretici teknik bir dosya hazırlamalıdır.

- Teknik dokümantasyonun amacı ürünün tasarımı, üretimi ve işletilmesi hakkında bilgi sağlamaktır.

Yeni Yaklaşım Direktifleri üretilen ürünün uygulanabilir temel gereklere uygunluğunu gösteren teknik dokümantasyon hazırlama yükümlülüğü getirir. Direktifte açıkça başka bir süre belirtilmediği müddetçe teknik dokümantasyon, ürünün son üretim tarihinden itibaren 10 yıl saklanmalıdır.

6.4. AB uygunluk beyanı

- Üretici veya Toplulukta yerleşik yetkilendirilmiş temsilcisi, Yeni Yaklaşım direktifleri tarafından öngörülen uygunluk değerlendirme prosedürlerinin bir parçası olarak, bir AB uygunluk beyanı düzenlemelidir.

- AB uygunluk beyanı, hangi direktiflere göre düzenlediğini, üreticiyi, yetkili temsilciyi, gereken durumlarda onaylanmış kuruluşu, ürünü tanımlamaya yönelik bilgileri ve uygun olan hallerde uyumlaştırılmış standartlara veya diğer emredici do-

kümanlara ilişkin bir referansı içermelidir.

Yeni Yaklaşım Direktifleri üreticiye veya yetkili temsilcisine ürün pazara sürüldüğü anda AB uygunluk beyanı düzenleme yükümlülüğü getirir. AB uygunluk beyanı, prosedüre bağlı olarak, ürünün uygulanabilir Direktiflerin temel gerekleri karşıladığını ya da ürünün tip-inceleme belgesi düzenlenen tipe uygun olduğunu ve uygulanabilir direktiflerin temel gereklerini karşıladığını garantilemelidir.

Direktifte açıkça başka bir süre belirtilmediği müddetçe AB uygunluk beyanı, ürünün son üretim tarihinden itibaren 10 yıl saklanmalıdır.

AB uygunluk beyanının içeriği ilgili ürün gruplarına göre her bir direktifte ayrı ayrı belirlenmiştir. EN 45014 standardı uygunluk beyanına ilişkin genel kriterlerin ortaya konması amacıyla hazırlanmış olup, aynı zamanda Yeni Yaklaşım direktifleri açısından bir rehber doküman olarak da kullanılabilir. Söz konusu standarda göre, uygunluk beyanı bir belge, etiket veya eşdeğeri şeklinde düzenlenmelidir.

Birkaç Direktifin bir ürüne uygulanabildiği hallerde, üretici veya yetkili temsilcisi kural olarak bütün beyanları bir tek dokümanda birleştirebilir.

Ancak, direktifin AB uygunluk beyanını için spesifik bir şekilde olmasını öngördüğü durumlarda bu mümkün değildir (kişisel koruyucu ekipmanlara ilişkin direktifte olduğu gibi). Sonuç olarak, AB uygunluk beyanı sadece bir direktifi kapsayıp kapsamadığına ilişkin bilgi içermelidir. Böyle bir durumda, uygunluk beyanı, üreticinin tüm Birlik mevzuatını takip edip etmediğini doğrulamak için, veya geçiş döneminde hangi mevzuatın seçildiğini göstermek için diğer direktiflere atıflar içermelidir.

AB uygunluk beyanı gözetim otoritelerine istenildiği anda ibraz edilmelidir. Bundan başka, makinelere, gaz yakan aletlere, patlayıcı ortamlarda kullanılan ekipmanlara, gezi amaçlı teknelere, asansörlere ve yüksek hızlı raylı sistemlere ilişkin Direktifler ürünlere AB uygunluk beyanının eşlik etmesi şartını getirmektedir.

* Makalenin devamı bir sonraki sayıda yayınlanacaktır.

Nihai Kullanım

E. Işıl AVCI
Gümrük Uzmanı

Avrupa Birliği Konseyi'nin, Avrupa Birliği Komisyonu'na yönelik, gümrük idareleri ile işbirliği içerisinde Topluluk gümrük mevzuatı ve işlemlerinin basitleştirilmesi ve modernize edilmesi ile gümrük idareleri ve mükelleflerin karşılaştığı sorunlara uygun çözümler bulunmasını öngören "Topluluk gümrük mevzuatı ve işlemlerinin rasyonelleştirilmesi ve basitleştirilmesine ilişkin" 25 Ekim 1996 tarihli Önergesi doğrultusunda yürütülmüş olan modernizasyon çalışmalarından birisi de nihai kullanım sisteminin Avrupa Birliği çapında uygulamaya konmuş olmasıdır.

Bu sistemin uygulamaya konma amacı, yerleşik girişimcilerin rekabet gücünü artırmak, modernize olmalarını sağlamak, tüketici fiyatlarını düşürmek ve yeni iş alanları yaratmaktır.

Nihai kullanım sistemine ilişkin hükümler, Avrupa Topluluğu Gümrük Koduna ilişkin 12 Ekim 1992 tarih ve 2913/92 (AET) sayılı Konsey Tüzüğü'nün 21., 82., 85 ila 90. ve 208. maddelerinde, AB Gümrük Yönetmeliğinin ise 291 ila 300. maddelerinde yer almaktadır. Nihai kullanım muafiyetinden yararlanabilecek eşyalar aşağıda sayılan gruplar içinde toplanmaktadır:

- Sivil hava taşıtları ve bunların parçaları,
- Gemi inşası, bakımı, tamiri ve donanımında kullanılan eşyalar,
- Yüzer ve sabit platformlarda kullanılan eşyalar,
- Hidrokarbon yağlar,
- Bazı gıdalar (yumurta ve peynir gibi),
- Bazı silahlar ve askeri ekipmanlar.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir Gümrük Birliği tesis eden

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 26 ncı maddesi uyarınca, 31.12.2003 tarihli, 25333 sayılı Resmi Gazetede, 22.12.2003 tarihli, 2003/6661 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki olarak "Nihai Kullanıma Konu Eşya İle Gümrük Vergisi Askıya Alınan Eşyadan Kullanım Amacı Tayin Edilenlerin İthalatına İlişkin Karar" yayımlanarak 01.01.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Nihai kullanım sisteminin genel işleyişi, bazı eşyanın ithalinde, Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliğinde belirlenmiş şartlara bağlı olarak indirimli veya sıfır gümrük vergisi uygulanması şeklindedir. Burada önemli olan husus, eşyanın niteliğinden ziyade kullanıldığı alandır. Bu sistemde, serbest dolaşıma girecek eşyanın nihai kullanımı veya kullanım amacı tayin edilerek gümrük vergisinin askıya alınması nedeniyle indirimli veya sıfır vergi oranı uygulanmasını isteyenlerin, eşyanın serbest dolaşıma gireceği yetkili gümrük idaresinden, gümrük beyannamesinin tescil tarihinde veya bu tarihten geriye doğru altı aylık süre içinde yazılı olarak izin başvurusunda bulunmaları gerekmektedir.

Anılan Karar uyarınca, gümrük idaresince izin belgesinde kayıtlı olan eşya ve gümrük beyannamesin-

de kayıtlı olan eşyanın G.T.İ.P. ile teknik ve ticari adı bakımından aynı eşya olduğunun tespit edilmesi halinde, eşyaya isabet eden vergiler ile nihai kullanımı veya kullanım amacı tayin edilerek gümrük vergisinin askıya alınması nedenleriyle indirimli tarife uygulanarak tahakkuk ettirilen vergiler arasındaki farkın, 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile Gümrük Yönetmeliğinin teminata ilişkin hükümlerine uygun olarak teminata bağlanması gerekmektedir. Gümrük idarelerince aralıklarla yapılan denetimlerde, eşyanın sadece bir kez kullanılabilir olması durumunda, tümünün süresi içinde öngörülen nihai kullanıma tahsis edildiğinin veya öngörülen amaçlar için kullanıldığının, eşyanın mükerrer olarak kullanılabilir olması durumunda öngörülen kullanıma ilk tahsis tarihi üzerinden 2 yıl geçtiğinin tespit edilmesi halinde teminat iade edilmektedir. Bu uygulamayı aşağıdaki örnekle daha anlaşılır biçimde açıklayabiliriz.

Gümrük Mevzuatının nihai kullanıma ilişkin hükümlerine tabi her eşya için iki ayrı tarife pozisyonu belirlenmiştir. Örneğin; 8708.93 tarife alt pozisyonunda bulunan debriyaj ve bunların aksam ve parçaları, 8708 93 10 00 00 (montaj sanayinde kullanılanlar) ve 8708 93 90 00 00 (diğerle-

ri) olmak üzere iki alt açılımda sınıflandırılmaktadır. 8708 93 10 00 00 G.T.İ.P. gümrük mevzuatının nihai kullanıma ilişkin hükümlerine tabi olup, gümrük vergisi oranı % 3'tür. 8708 93 90 00 00 G.T.İ.P.'nin gümrük vergisi oranı % 4.5 olup, bu iki G.T.İ.P. arasındaki ayırımı esas kriter, eşyanın kullanıldığı alan, yani eşyanın montaj sanayinde kullanılıp kullanılmamasıdır. 8708 93 10 00 00 G.T.İ.P.'ndan yapılan ithalatlarda, ithalatçı söz konusu eşyaları Gümrük Tarife Cetvelinin madde ismi sütununda sayılan amaçlar için kullanmak maksadıyla, nihai kullanım izin belgesi eşliğinde ithal ediyorsa % 3 oranında gümrük vergisini ödemek, % 1.5 oranında gümrük vergisini teminata bağlamak durumundadır. Gümrük idaresi tarafından yapılan denetimler sonucunda söz konusu eşyaların nihai kullanım amacına uygun olarak kullanıldığının tespit edilmesi durumunda verilen teminatlar ithalatçıya iade edilir. Nihai kullanım durumunda alınan teminat oranları, nihai kullanıma tabi her eşya için belirlenen iki ayrı tarife pozisyonundan vergi oranı yüksek olanın vergi oranından, nihai kullanım amacıyla ithal edilen eşyanın vergi oranı düşülerek hesaplanmaktadır. Diğer durumda, yani ithalatçının bu

eşyaları, madde sütununda sayılan amaçlar dışında farklı bir amaçla ithal etmek istemesi durumunda, ithalatçı eşyasını, bu eşya için belirlenen yüksek vergi oranlı G.T.İ.P.'ndan beyan etmek ve buna isabet eden gümrük vergisini ödemek zorundadır.

Nihai kullanım sisteminin Türkiye uygulamasında bazı sorunlar yaşanmaktadır. Nihai kullanım sistemi bir izin ve denetim mekanizmasını gerektirdiğinden kanunlarla getirilen muafiyetlerden yararlanan kurumlar için zorluklar yaratmaktadır. 07.03.1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu, 14.01.1982 tarihli, 2581 sayılı Deniz Ticaret Filosunun Geliştirilmesi ve Gemi İnşa Tesislerinin Teşviki Hakkında Kanun ile ithalat 2004/8 sayılı "Sivil Hava Taşıtlarında Kullanılmaya Mahsus Maddelerin İthaline İlişkin Tebliğ", nihai kullanıma tabi eşyanın belirlenmesinde sıkıntılar yaratmaktadır. Söz konusu kanun ve düzenlemelerle belirlenen tarife pozisyonları ile nihai kullanıma tabi tarife pozisyonları çakıştığı için, bu düzenlemelere göre zaten muaf olarak ithal edileceği hükme bağlanmış eşya, nihai kullanıma ilişkin düzenlemelere de tabi tutulmak zorundadır. Bu sorun, 6326 ve 2581 sayılı Kanunların ithalatta uygulan-

cak muafiyetlere ilişkin hükümlerinin, nihai kullanım sisteminin uygulamaya konulmasına engel teşkil etmeyeceği şeklinde bir yorumla çözülmeye çalışılsa da burada bahsedilen kanunlar kapsamında eşyasını zaten muaf olarak ithal eden ithalatçının, söz konusu eşya nihai kullanım sistemine de tabi olduğu için "Nihai Kullanım İzin Belgesi" alması zorunluluğu doğmakta ve bu da sorunlara neden olmaktadır.

Diğer taraftan, nihai kullanıma ilişkin mevzuatımızda, nihai kullanım sisteminden yararlanacak ticari düzeyler açık bir biçimde sayılmamakla birlikte, "Nihai Kullanıma Konu Eşya İle Gümrük Vergisi Askıya Alınan Eşyadan Kullanım Amacı Tayin Edilenlerin İthalatına İlişkin Karar"ın yorumundan, izin hak sahibinin ithalatçı-işlemci olması gerektiği yani, eşyayı nihai kullanıma tahsis edecek kişinin, mezkur eşyayı ithal edecek kişiyle aynı olması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Nihai kullanıma tabi eşyaların (sivil hava taşıtlarında kullanılmaya mahsus eşyalar gibi) ülkemizde yeterli üretiminin olmaması durumunda, ithalatçının ilaki nihai kullanıcı olması şartının aranmaması ve söz konusu eşyanın ithalatçı firmalar tarafından nihai kullanıcı firmalara devredilebilmesi-

ne imkan tanınması amacıyla nihai kullanım izin belgelerinde ithalatçının da belirlenmesi uygun olabilir.

Nihai kullanım sisteminin gümrükçe onaylanmış herhangi bir işlemle birlikte kullanılması sistemi, Avrupa Birliğine üye ülkelerde daha kapsamlı ve açıktır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde, nihai kullanım sisteminin, Dahilde İşleme, Hariçte İşleme ve Antrepo gibi ekonomik etkili gümrük rejimleri ile kota, vergilerin askıya alınması gibi uygulamalarla birlikte kullanılabilmesi için mevzuat dahilinde gerekli açıklamalar ve kolaylıklar sağlanmıştır. Bizim mevzuatımızda nihai kullanım sisteminin ancak "dahilde işleme rejimi kapsamında ithal edilen eşya için özel amaca yönelik nihai kullanım nedeniyle indirimli veya sıfır ithalat vergi oranının uygulanmasının öngörüldüğü hallerde, bu uygulamadan işlem görmüş ürünlerin de yararlanabileceği" hususu hariç, bu sistemin diğer gümrükçe onaylanmış işlemlerle birlikte nasıl kullanılacağına dair açıklama getirilmemiştir.

"Nihai Kullanıma Konu Eşya İle Gümrük Vergisi Askıya Alınan Eşyadan Kullanım Amacı Tayin Edilenlerin İthalatına İlişkin Karar", 2004 yılı başında yürürlüğe girmiştir. Mevcut durumda sadece anılan Karar

ile uygulaması yapılan nihai kullanım sistemine ilişkin her türlü düzenlemelerin yapılmasında ve uygulamada ortaya çıkacak ihtilafların çözümlenmesinde Gümrük Müsteşarlığı yetkilidir. Bu aşamada Müsteşarlığımıza düşen görev, bu konuda ilgili bütün detaylara değinen bir Tebliğ ve akabinde bu detayları ayrıntılarıyla açıklayan bir kılavuz hazırlayıp yayımlamak olmalıdır.

Kaynaklar:

- HOCA, Ahmet, 1998, Uzmanlık Tezi, “Nihai Kullanım ; Avrupa Birliği’nde Özel Amaca Yönelik Nihai Kullanım Nedeniyle İndirimli veya Sıfır Vergi Uygulamasından Yararlanarak Topluluğa Giren Eşya İle İlgili Düzenlemeler ve Uygulamalar Konusunda Bir Çalışma”.
- ATUĞ, Fulya, 2001, Uzmanlık Tezi, “AB Nihai Kullanım Sisteminin Bir Üye Ülke Deneyimi ile Birlikte İncelenmesi”
- 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği
- Notice 77, Temmuz 2003, “Imported Goods : end-use relief”, HM Customs and Excise.
- Customs and Excise in the United Kingdom, Information Sheet <http://www.invest.uk.com/Uploads/InfoSheets/customs%20%20excise.pdf>,

Çin'in Dünya Ekonomisindeki Yeri

Dr. Rasim KUTLU
Gümrük Uzmanı

Aytekin DURSUN
Gümrük Uzman Yardımcısı

1. GİRİŞ

Dünya ekonomisi 1990'lı yılların ortasından itibaren Uzak-doğu ülkelerinin üretim hamleleri sonucunda ucuz ürün hakimiyeti altına girmiştir. 1980'li yıllardan önce Japon malları sebebiyle yaşanan bu durum, Singapur, Malezya ve ardından Güney Kore gibi ülkelerin gelişme yolunda çok önemli adımlar atmaları sebebiyle ortadan kalkma sürecinde iken bu defa Çin tarafından dünya pazarlarına ucuz ve nispeten kalitesi düşük ürünlerle girilmiş olması ve Çin ekonomisinin sahip olduğu büyüklük nedeniyle daha endişe verici şekilde karşılanmıştır.

Bu çalışma, dünya ticareti ile ilgili olarak yaptığı kısa açıklamanın ardından hızla büyümekte olan Çin ekonomisinin genel durumu, diğer

büyük ekonomilerle ilişkisi ve Çin'in DTÖ üyeliği ile ilgili bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

2. DÜNYA TİCARETİNDE GENEL DURUM

DTÖ tarafından hazırlanan Dünya Ticaret Raporu 2004 belgesinde dünya mal ticaretinin 2002 yılında 2001'de yaşadığı daralmadan kurtulmasının ardından, dünya ihracat ve ithalatının bir önceki yıla göre %16 artarak sırasıyla 7,482 ve 7,765 trilyon dolar olarak gerçekleştiği belirtilmektedir¹.

2003 yılı dünya mal ihracatında (AB içi ticaret hariç) AB 1.099,2 milyar dolarla birinci sırada yer alırken ABD 724 milyar dolarla ikinci sırada bulunmaktadır. 471,9 milyar

¹ WTO News-2004 Press Releases (press/373.05.04.2004) World Trade 2003 – Prospects For 2004 (wto.org)

dolarla üçüncü sırada bulunan Japonya'nın ardından 438,4 milyar dolarla Çin gelmektedir.

2003 yılı dünya mal ithalatında ise (AB içi ticaret hariç) ABD 1.305,6 milyar dolarla birinci, AB

1.113,8 milyar dolarla ikinci, Çin 412,8 milyar dolarla üçüncü ve Japonya 383 milyar dolarla dördüncü sırada yer almaktadır.

Tablo-1. Başlıca Ülkeler İtibariyle Dünya Ticareti (AB İçi Ticaret Hariç)(2002-2003 Yılı)

İhracat						İthalat					
	2002	%	2003	%	değişim (%)		2002	%	2003	%	değişim (%)
AB	939,8	19	1099,2	19,3	17,0	ABD	1202,4	23,2	1305,6	21,9	8,6
ABD	693,9	14	724,0	12,7	4,3	AB	933,1	18	1113,8	18,7	19,4
Japonya	416,7	8,4	471,9	8,3	13,2	Çin	295,2	5,7	412,8	6,9	39,8
Çin	325,6	6,6	438,4	7,7	34,6	Japonya	337,2	6,5	383,0	6,4	13,6

Kaynak: wto.org

Dünya Ticaret Örgütü tarafından yapılan açıklamalarda 2003 yılında dünya üretiminde gerçekleşen %2,5 oranındaki artışın dünya ticaretinde %4,5'lik bir artışa sebep olduğu, Ayrıca global GSYİH'nin 2004 yılında %3,7, dünya ticaretinin ise %7,5 oranında büyümesinin beklendiği belirtilmektedir.

Söz konusu raporda, ABD'nin son üç yıldır ithalatının dünya ortalamasının üzerinde artış gösterdiği belirtilmiş ve ihracattan daha yüksek oranda artmaya devam eden ithalatın dış ticaret açığının artmasına yol açtığı ifade edilmektedir.

2003 yılında, en dinamik ticari performansın Asya ve geçiş ekonomileri tarafından sergilendiği, bunların mal ticaretinin %10-12 oranında (dünya mal ticaretindeki büyümenin iki katında fazla) reel olarak büyüdüğü vurgulanmaktadır.

Çin gibi büyük bir ekonomi ise nominal dolar değerleri bazında ithalat rakamları itibariyle %40, ihracat rakamları itibariyle ise %35 oranında eşsiz bir seviyede genişleme ortaya koymuştur.

Ancak Batı Avrupa ve Latin Amerika bütün dünya geneli göz önüne alındığında ekonomilerinin

ağırlığını gösterir şekilde %2'nin altında bir ithalat artışına sahiptirler.

Dünya mal ticareti verilerine göre ülkemiz 2003 yılında dünya ihracatında %0.8 pay ve 46,6 milyar dolarlık ihracatla 24. sırada, dünya ithalatında ise %1.1 pay ve 67,7 milyar dolarlık ithalatla 17. sırada bulunmaktadır².

Dünya hizmet ticareti ise 2003 yılında %12 artış ile 3,506 trilyon dolarlık hacme ulaşmıştır. ABD dünya hizmet ihracatında 282,5 milyar dolar ve %16 payla, dünya hizmet ithalatında ise 218,2 milyar dolar ve %12,5 payla birinci sırada bulunmaktadır.

3. ÇİN EKONOMİSİ

Çin Halk Cumhuriyeti 1.3 milyar nüfusuyla (dünya nüfusunun %22'si) dünyanın en kalabalık ülkesidir. Bu nüfus, Çin için en büyük sorunlardan birini oluşturduğu gibi, büyük bir ekonomik gelişme potansiyeli de teşkil etmektedir. Büyümenin iki önemli motoru da ihracat ve Çin GSYİH sinin %40'ı civarında gerçekleştirilen yatırımdır.

Çin, 1990'ların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan yabancı yatırımlardan en büyük

payı almayı başarmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan dolaysız yabancı yatırımlar 2002 yılında 53 milyar dolara ulaşmış ve böylece ülke ABD'yi geride bırakarak dolaysız yabancı yatırım çekmede bir numara yükselmiştir. Ülkedeki düşük ücretler yabancı yatırımcılara çok cazip gelmektedir. Yabancı yatırımların önemli bir bölümü ihracat için üretime yönelmektedir. Son 20 yılda ülkede yapılan dolaysız yabancı yatırımların toplam tutarı 500 milyar doları bulmuştur. Yabancı yatırımlar Çin ekonomisine çeşitli yararlar sağlamaktadır. Sabit sermaye yatırımlarının %10'dan fazlasını temsil eden dolaysız yabancı yatırımlar Çin sanayinde katma değer artışına neden olmaktadır. Yabancı sermaye sayesinde ülke yeni ihracat pazarları elde etmektedir. Örneğin, 2002 yılında yabancı sermayeli şirketlerin ihracatında %25 artış olmuştur. Ayrıca yabancı sermayeli şirketler 23 milyon kişi için iş yarattıkları gibi, devletin vergi gelirlerinin %20'sini de ödemektedir.

Çin hükümetlerince uygulanan ekonomik reformlar ve yatırım politikaları (1978'de uygulanmaya başlanmıştır) ülkenin ekonomik gelişimine çok büyük katkı sağlamıştır. 1979-2002 yılları arasında Çin

² Dünya ticareti içerisindeki AB içi ticaret rakamları hariç tutulmuştur.

GSYİH'si yıllık ortalama %9,3 oranında (2002 yılında %8 oranında büyüme gerçekleşmiştir) büyüyerek dünyanın en hızlı gelişen ekonomilerinden olmuştur. Büyüme oranı 2003 yılı ilk çeyreğinde %9,9, 2004 yılı ilk çeyreğinde ise %9,7 olmuştur.

Aşağıdaki tablo incelendiğinde, ithalat ve ihracatın artarak devam et-

tiği, ancak ithalattaki artış oranının ihracatın artış oranına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Dış ticaret fazlasındaki değişim oranının ise her yıl artı ve eksi yönde hareket etmektedir.

Tablo7: Çin Dış Ticareti (milyar dolar)

	2000	önceki yıla göre değişim (%)	2001	önceki yıla göre değişim (%)	2002	önceki yıla göre değişim (%)	2003	önceki yıla göre değişim (%)
İthalat	225,1	175,2	243,6	8,2	295,2	21,2	412,8	39,8
İhracat	249,2	23,7	266,2	6,8	325,6	22,3	438,4	34,6
Toplam Ticaret	474,3	22,4	509,8	7,5	620,8	21,8	851,2	37,1
ticaret fazlası	24,1	-21,2	22,6	-6,2	30,4	34,5	25,6	-15,8

Kaynak: www.uschina.org

4. ÇİN'İN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Çin, ticaret yaptığı olduğu bütün ülkeler ile ticaret payını gün geçtikçe arttırmış, dünyanın en önde gelen ekonomilerinin dahi başta gelen ticari ortağı haline gelmiştir. Bu bölümde Çin'in diğer iki büyük ekonomik güç olan AB ve ABD ile ticari ilişkilerini kısaca irdelemektedir.

4.1. AB - ÇİN

Çin, ABD ve İsviçre'nin ardından AB'nin üçüncü sıradaki ticari part-

neri olarak görünmektedir. AB de Japonya ve ABD'nin ardından Çin'in üçüncü sıradaki ticari partneri olarak görünmektedir. Çin, AB ithalatında ikinci sırada yer alırken AB ihracatında beşinci sırada yer almaktadır. AB ise Çin ithalatında ikinci, ihracatında üçüncü sırada yer almaktadır.³

AB-Çin ticareti önceki yıllara göre düşük bir oranda olmasına rağmen

³ Söz konusu değerlendirmeler 2002 yılı verileri temel alınarak yapılmıştır.

2002 yılında da artmaya devam etmiştir. AB'nin ticaret açığı (2000 yılından beri AB en fazla ticaret açığını Çin'e karşı vermektedir) 2002 yılında yeni bir rekor kırarak artmaya devam etmiştir. Bunun sebebi Çin'de

mevcut olan engellerin yanında AB doğrudan yabancı yatırımlarının ihraç kaynaklı olmasıdır. Çin'in DTÖ üyeliğinin orta vadede bu açığı azaltması beklenmektedir.

Tablo 2. Çin-AB İkili Ticaret Rakamları (Milyar Euro)

	2000	önceki yıla göre değişim (%)	2001	önceki yıla göre değişim (%)	2002	önceki yıla göre değişim (%)	2003	önceki yıla göre değişim (%)
AB İthalatı	70,3	41,5	75,9	8	81,3	7,1	94,8	15,9
AB İhracatı	25,5	31,8	30,1	18	34	12,9	39,9	16,7
Toplam Ticaret	95,8	38,8	106	10,7	115,3	8,7	134,8	13,5
Ticaret Açığı	44,8	47,8	45,8	2,3	47,3	3,2	54,9	13,2

Kaynak: eurostat

AB açısından ticaret açığı, ticaret açığındaki artış oranının 2001 ve 2002 yıllarında büyük düşüş göstermiş olmasına rağmen 2003 yılında büyük artan oranda büyümeye devam etmektedir.

4.2. ABD – ÇİN

2003 yılı verilerine göre Çin, Kanada ve Meksika'nın ardından ABD'nin üçüncü sıradaki ticari partneri olarak görünmektedir. ABD ise Japonya'nın ardından Çin ticaretinde ikinci sırada yer almaktadır. Çin, ABD ithalatında yedinci sırada yer alırken ABD ihracatında üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 3. Çin-ABD ikili ticaret rakamları (Milyar Dolar).

	2000	önceki yıla göre değişim (%)	2001	önceki yıla göre değişim (%)	2002	önceki yıla göre değişim (%)	2003	önceki yıla göre değişim (%)
ABD ithalatı	100	22,2	102,3	2,3	125,2	22,4	152,4	21,7
ABD ihracatı	16,2	23,7	19,2	18,5	22,1	15,1	28,4	28,5
toplam ticaret	116,2	22,4	121,5	4,6	147,3	21,2	180,8	22,7
ticaret açığı	83,8	22,0	83,1	-0,8	103,1	24,1	124	20,3

Kaynak: uschina.org

ABD'de Çin'e karşı ortaya çıkan ticaret açığı, 2001 yılında ortaya çıkan ekonomik olumsuzluklar nedeniyle artış oranında eksi değere sahip olmasına rağmen diğer yıllara bakıldığında %20'nin üzerinde bir oranda artmaya devam etmektedir.

5. ÇİN'İN DTÖ ÜYELİĞİ VE MUHTEMEL ETKİLERİ

DTÖ yükümlülükleri kapsamında ÇHC'nin iç pazarını dış rekabete açtıkça daha da önem kazanacak olan ekonomi alanında yeniden yapılanma, verimsiz devlet işletmelerinin reforma tabi tutulması veya tasfiyesi çabaları, ÇHC'de işsizlik oranını daha da artıracaktır. Bununla birlikte, 2008 Olimpiyat Oyunları'nın Pekin'de düzenlenecek olması dolayısıyla yapılacak altyapı yatırımları, keza ÇHC'nin batı ve iç bölgelerini

kalkındırma hamlesi kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlar, ÇHC'nin yüksek ekonomik büyüme hızını gelecekte de sürdürebilmesi bakımından fayda sağlayacaktır. Bu çerçevede belirtilmesinde yarar görülen bir husus, ÇHC'nin kalkınma yatırımlarına dönük kamu harcamalarını artırarak sürdürürken, bütçe ve kamu maliyesinde disiplini muhafaza edebildiğidir. Bu sayede, 1999 yılı ortalarından bu yana ÇHC'nde faiz oranları göreceli olarak düşük seviyelerde seyretmiştir.

ÇHC bakımından en temel ekonomik gündem maddesi; DTÖ'ne girişle birlikte dünya ekonomisiyle giderek daha fazla bütünleşmenin yolaçabileceği işsizlik sorunudur. Uluslararası gözlemciler, ülkenin DTÖ'ne katılması sonucunda, tahminen 2004 yılında ÇHC'nde işgücü

piyasasında yaşanan daralmanın ciddi sosyal risklere yol açabileceğini belirtmektedirler. ÇHC İstihdam ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, önümüzdeki birkaç yılda kentlerde yaklaşık 20 milyon kişinin işsiz kalacağını tahmin etmektedir. Sözkonusu rakama, kırsal kesimde yaşayan yaklaşık 150 milyon işsiz de dahil edildiğinde, toplam işgücünün (700 milyon olarak tahmin edilmektedir) yaklaşık yüzde 25'inin orta vadede işsiz kalacağı ortaya çıkmaktadır.

Çin ekonomisi yılda yaklaşık 8 milyon kişi için iş sahası yaratabilirken, işgücü piyasasına her yıl yaklaşık 12-13 milyon kişi katılmaktadır. ÇHC'nin dünya ekonomisi ile bütünleşmesi ilerledikçe, Çin kamu ve özel şirketlerinin uluslararası rekabette başarılı olabilmek amacıyla, iş güvencesi, sosyal güvenlik, sağlık ve destekleme politikalarının gözden geçirilmesi ihtiyacı artmaktadır. Bu durum, işsizlik sorununu ağırlaştırıcı etki yapmaktadır.

ÇHC, işsizlik sorununa kısa vadede çözüm bulabilmek amacıyla çabalarını sürdürmektedir. Bununla birlikte, kırsal kesimdeki yaklaşık 150 milyon işsiz kentlere göç etmesini sınırlandırma politikası, kırsal kesim işsizlerini kentlere göç etmekten caydıramamaktadır.

ÇHC'nin DTÖ'ne katılmasından kısa-orta vadede en fazla tarım kesiminin zarar görmesi beklenmektedir.

Tarım kesiminde çalışan işgücünün, reel ücretlerinin düzenli bir şekilde azalması ve bu sektördeki vergi yükünün artması sonucunda, tarım kesimi çalışanlarının genel olarak ekonomik bakımdan zor durumda bulunduğu uluslararası kuruluşlara ait raporlar yayınlanmaktadır.

ÇHC, özellikle kırsal kesim işsizlerine yeni iş sahaları açabilmek için, batı bölgelerini, nispeten daha zengin doğu ve güney bölgeleri ile birbirine bağlayacak altyapı projelerine ağırlık vermektedir.

DTÖ üyeliğinin onaylanması ile ÇHC, uluslararası ticaret sisteminde daha önce karşılaştığı ayırıcı ticaret politikalarına karşı DTÖ Anlaşmalarından kaynak bulan yasal güvence elde etmiştir. Bu durum, ÇHC'nin orta ve uzun vadede dünya ekonomisi ve ticaretinde başat güçlerden biri olmasını sağlayacaktır. ÇHC'nin ve Tayvan'ın DTÖ'ne üyeliklerinin, 2010 yılına kadar küresel üretimi % 2, uluslararası ticareti ise % 3 oranında artıracak bir etki yapacağı hesaplanmaktadır.

ÇHC'nin DTÖ üyeliğinin etkileri ilk aşamada, bölgesinde hissedilecektir. İhracata dayalı bir kalkınma stratejisi izleyen Güney Doğu Asya ülkeleri; Tayvan, Güney Kore, Tayland, Malezya, Endonezya ve Singapur, dış pazarlarında, ucuz işgücü ve

ölçek ekonomisi avantajlarına sahip ÇHC'nin artan ölçüde rekabeti ile karşılaşmaktadırlar. Bu ülkeler, sözkonusu rekabeti dengeleyebilmek amacıyla, ÇHC'nin kamu işletmelerine sağladığı DTÖ uyumlu olmayabilecek her türlü devlet desteğinin kaldırılmasına çalışmaktadırlar. Sahip olduğu büyük iç pazar ve ucuz iş gücü maliyetleri gibi avantajları, yabancı sermaye girişleri bakımından da ÇHC'ni bölge ülkelerinin en ciddi rakibi haline getirmektedir.

2001 yılı verilerine göre, ihracata bağımlı yukarıda belirtilen Güney Doğu Asya ülkelerinin ihracatlarında düşüşler meydana gelmiştir. Bu ülkelerde önemli ölçüde deflasyon da yaşanmıştır. Zira, ÇHC menşeli ucuz ürünler bölge ülkelerinde fiyatları baskı altında tutmakta ve yerel üretimi, dolayısıyla ekonomik büyümeyi yavaşlatıcı etkide bulunmaktadır.

Güney Doğu Asya ülkelerinin ihracatlarında 2001 yılında görülen düşüşler, bir ölçüde 11 Eylül terör olayları sonrasında ABD ve AB ekonomilerinin yavaşlamasından da kaynaklansa, ÇHC'nin ürettiği nispeten ucuz ürünlerle bölge ve dünya piyasalarında geleneksel ihracatçı ülkelerin paylarını kendi lehine küçültmeye başladığını göstermektedir.

ÇHC'nin düşük maliyetli ve devlet destekli tarımsal ürün ve ucuz mamül mal ihracatı, rekabet ettiği

ülkelerin pazar paylarını küçültmesinin yanı sıra, bu ülkelerin ileriye yönelik ihracat potansiyellerini de azaltmaktadır. Yukarıda sayılan temel avantajları nedeniyle ÇHC'ni tercih eden Batı kaynaklı yabancı sermaye, aynı zamanda ÇHC'nin üretim teknolojilerinin hızlı bir biçimde gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bileşimin de, ÇHC'nin başat bir ekonomik-ticari güç haline gelmesine ivme kazandırması beklenmektedir.

6. SONUÇ

Artık alışıldık hale gelen yüksek büyüme oranları ile gelişimini sürdüren Çin ekonomisi gün geçtikçe daha açık bir ekonomi haline gelecek ve dünyanın diğer ekonomilerini etkilediği derecede onlardan da etkilenecektir. Çin'e oranla daha küçük ölçekli olan diğer Uzakdoğu ekonomilerine göre Çin'in dünya ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisi şüphesiz diğerlerinden daha uzun sürecektir. Bir zamanların en büyük kapalı ekonomisi olan ve dünya pazarları ile entegre olma sürecini hem ithalat hem ihracatta çok yüksek artış oranları ile sürdüren, ayrıca uluslar arası ticari kuruluşlara üyelik yolunda önemli aşamalar kaydeden Çin ekonomisinin yakın gelecekte bu etkisini kaybetmesi kaçınılmazdır.

Dış Ticaret Yüksek Kurulu

Yönetim Kurulu

Dış ticaret alanında yetkili kurum hangisidir?

Başka bir şekilde sorarsak dış ticaret yapan kişiler hangi kurumla muhatap olacak, sorunlarına çözümü nereden bekleyeceklerdir?

Konuyu yakından bilmeyen bir kişinin aklına Dış Ticaret Müsteşarlığı gelir. Adı üzerinde dış ticaretin Müsteşarlığı varsa, işler ondan sorulmalıdır.

Dış ticaret işlemleri ithalat ve ihracattan ibaret olmayıp, çok çeşitli yönleri vardır. Doğrudan dış ticaret hakkında olan dış ticaret, gümrük ve kaçakçılık mevzuatları başta olmak üzere çeşitli kurumlar tarafından hazırlanan kanunlar ve idari düzenlemelerde dış ticaretle ilgili hükümler yer alır. Sonuçta Maliye Bakanlığının tutun da Türk Standartları Enstitüsüne (TSE) kadar muhtelif kurumlar sistemin içinde az veya çok yer alır. Almaları da gereklidir. Muz it-

halinden Tarım ve Köyişleri Bakanlığının, çizgi film ithalinden Kültür ve Turizm Bakanlığının, uluslararası para hareketlerinden Hazine Müsteşarlığının soyutlanması anlamsız olacaktır. Fakat bütün bu girift yapıya üstten bakacak bir organ eksiktir.

Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkındaki 2976 Sayılı Kanunda her hangi bir kurumun adı geçmez. İhracat Rejim Kararının 3. maddesinde "İhracatta yetkili merci, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlıktır." denirken, aynı maddenin (f) bendinde Bakanlığın ihracat politikalarında bir bütünlük sağlanması için ilgili kurum ve kuruluşların ihracata yönelik faaliyet ve kaynaklarını koordine etmeye yetkili olduğu ifade edilir.

Aynı kararın 4. maddesinde yer alan "Kamu kurum ve kuruluşları, madde bazında miktar veya dönem itibariyle ihracatın kısıtlanmasına veya yasaklanmasına yönelik kanun ve karnamelerin hazırlanması aş-

masında Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlığın görüşünü alırlar.

İhracat faaliyetlerinin koordineli bir şekilde yürütülebilmesini teminen ilgili kurum ve kuruluşların kendi mevzuatları uyarınca ihracata yönelik olarak alacakları kararlar ile alım ve satım ilgili mevzuatla belirli bir merciin iznine bırakılmış malların ihracına ilişkin esas ve uygulamaların tespiti aşamasında Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlığın uygun görüşü alınır." İfadeleri ile yetkinin kapsamı açılmıştır. Açıkçası, yetkinin pek de kapsamlı olmadığı görülmektedir.

Her hangi bir kurumu, hatta Bakanlık dış ticaretten sorumlu tayin edip her şeye çözüm beklemek gerçekçi olmaktan uzaktır. İhtiyaç duyulan, koordinasyon sağlayacak bir üst yapının oluşturulması, daha da önemlisi bürokrasinin değişik kolları arasında ve bürokrasi ile iş çevreleri arasında iletişim kanallarının açılması, uzlaşma ve diyalog ortamının oluşturulmasıdır.

ABD'den bu konuda ilham alınabilir. New York Başkonsolosluğu Ticaret Ataşesi Yüksel AKÇA'nın Dış Ticaret Dergisi'nin Nisan 2002 tarihli sayısında yayımlanan ABD'nin İhracatı Teşvik Sistemi başlıklı

yazısında Başkanın İhracat Konseyi aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır.

"Başkan'ın İhracat Konseyi (President's Export Council): 1973 yılında kurulan ve başlangıçta sadece iş çevrelerinden oluşan Başkan'ın İhracat Konseyi'nin yapısı 1979 yılında iş çevreleri, tarım birlikleri, Kongre ve Yönetimi de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Konseyin özel sektörü temsil eden 28 üyesi ABD Başkanı tarafından atanır ve Başkan'ın istediği sürece görev yapar. 5 üye Senatörler arasından Senato Başkanı'nca, 5 milletvekili üye de Meclis Başkanı tarafından atanır. Ticaret, Tarım, Enerji, Çalışma, Dışişleri ve Hazine Bakanları, Exim Bank Başkanı, ABD Ticaret Temsilcisi (United States Trade Representative) ve Küçük İşletmeler İdaresi Başkanı da Konseyin üyesidir. Konsey genellikle yılda iki defa toplanır ve üyeler bu görevlerinden dolayı herhangi bir ücret almazlar. Konseyin raporları Ticaret Bakanı tarafından Başkan'a sunulur. Ayrıca, Konsey üyesi olmayan kişilerden oluşan iki alt komite kurulmuştur. Birincisi, İhracat İdaresi Alt Komitesi, ikincisi ise, ticari konulardaki gizlilikle ilgili olarak oluşturulan Gizlilik Alt Komitesi'dir. Alt komitelerin üyeleri Ticaret Bakanı tarafından atanır. Uluslararası

ticarete en önde gelen danışma komitesi olan Konseyin amacı; ABD'nin ticarete performansını etkileyebilecek politika ve programlar hakkında tavsiyelerde bulunmak, ihracatın geliştirilmesi için çalışmak, iş çevreleri arasındaki ticaretle ilgili problemlerin çözümüne yardımcı olmak ve iş çevreleri, sanayi, tarım ve resmi kurumlar arasındaki sorunlarda forum görevi yapmaktır.”

Türk Kamu İdaresinde halen var olan yüksek kurullar da örnek olarak alınabilir. Kafa karışıklığını önlemek açısından, yüksek kuruldan kastın bağımsız düzenleyici ve denetleyici üst kurullar olmadığını belirtmek gerekir.

Burada örnek olması açısından Yüksek Planlama Kurulu (YPK), Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu (PKKK), Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) ile Ekonomik ve Sosyal Konseyin (ESK) yapıları hakkında kısaca bilgi verilecektir.

YPK ile PKKK'nın yapıları 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belirlenmiştir. Söz konusu KHK'nın 4. maddesi ile Yüksek Planlama Kurulunun, Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği sayıda Bakanlar ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarından mey-

dana geleceği, Başbakanın bulunmadığı toplantılara Başbakan tarafından belirlenen Devlet Bakanlarından birinin başkanlık edeceği hükme bağlanmıştır.

Aynı KHK'nın 6. maddesi ile de Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulunun, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği Bakanlar ile Maliye Bakanlığı Müsteşarı, DPT Müsteşarı, Hazine Müsteşarı, Dış Ticaret Müsteşarı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanından oluşması kararlaştırılmıştır.

77 sayılı KHK ile kurulan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu ise Başbakanın başkanlığında, ilgili Devlet, Milli Savunma, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık, Orman, Tarım ve Köyişleri, Sanayi ve Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanları ile YÖK Başkanı, DPT, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarları, TÜBİTAK Başkanı ile bir yardımcısı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı, TRT Genel Müdürü, TOBB Başkanı ve YÖK'ün belirlediği bir üniversitenin seçeceği bir üyeden oluşur.

4971 sayılı Kanunla kurulan Özelleştirme Yüksek Kurulu ise Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği dört bakandan oluşur.

Bahsi geçen Yüksek Kurulların görevlerinin incelenmesi durumunda hepsinin temelde aynı amaçla kurulduğu görülecektir. Koordinasyon gereken alanlarda Bakanlar Kurulunun gündemine getirmeden bazı meseleleri halletmek ve Bakanlar Kuruluna müşavirlik yapmak, yani Bakanlar Kurulunda çözülecek konularda ön tartışma platformu sağlamak. Bu kurullar Bakanlar Kurulu üyeleri ile üst düzey bürokratları bir araya getirmekte (ÖYK hariç), sorumluların aynı masa etrafında toplanmalarını sağlamaktadır.

AB'ye üye ülkelerde de benzerleri bulunan ve 4641 Sayılı Kanun ile yasal çerçeveye oturtulan Ekonomik ve Sosyal Konsey ise Başbakanın başkanlığında, Başbakan yardımcısı, DPT, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıklarından ve Devlet Personel Başkanlığından sorumlu Devlet Bakanları, Maliye Bakanı, Tarım ve Köyişleri Bakanı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, DPT Müsteşarı, Gümrük Müsteşarı, Devlet Personel Başkanı ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, kamu görevlileri adına en çok üyeye sahip konfederasyonu, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye İşveren Sendikaları Konfe-

derasyonu, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunu temsil eden üçer temsilciden ve Başbakan tarafından belirlenecek diğer Hükümet temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile kamu görevlilerinden oluşur. Konseyin en önemli görevi toplumdaki ekonomik ve sosyal birimlerin, Hükümetin ekonomik ve sosyal politikalarının oluşturulmasına katılımlarını sağlamak, Hükümet ile toplumsal kesimler arasında ve toplumsal kesimlerin kendi aralarındaki uzlaşma ve işbirliğini güçlendirecek çalışmalar yapmaktır. Henüz arzulanan seviyede olmasa da sivil toplumun kendi içinde ve Hükümetle diyalogunu sağlama açısından önemli görevler ifa etmesi beklenmelidir.

Yazarın önerisi, dış ticaret alanında da Hükümet üyelerini, sorumlu kamu görevlilerini ve iş çevrelerini (Sivil Toplum Kuruluşları- STK) bir araya getirecek, koordinasyon ve diyalog için ortam sağlayacak benzer bir yapının da Dış Ticaret Yüksek Kurulu (DTYK) adı altında kurulmasıdır.

YPK'nın yetkileri arasında ihracatın teşvikine ilişkin esasları tespit

etmek sayılırken PKKK'nın görevleri arasında ithalattan alınacak teminat ve fonlar hakkında Bakanlar Kuruluna teklifte bulunmak yer almaktadır. Görüldüğü üzere, bu iki Kurulun dış ticaretle ilgili bazı fonksiyonları olmakla beraber olaya genel ekonomi yönetiminin küçük bir parçası olarak bakıldığı açıktır.

Dış ticaret alanındaki bu boşluk nedeni ile başta gümrük vergilerinin tespiti üzere bir çok karar Bakanlar Kurulunda resmileşmekte, hem Bakanlar Kuruluna gereksiz iş yükü doğmakta, hem de yeterli tartışma ortamı oluşmamaktadır.

Kurulacak DTYK'nın iki ayrı halkada toplanması uygun olacaktır. Uygulanacak politikaların tartışılacağı geniş halkada iş çevreleri de temsil edilirken, bağlayıcı karar alınacak dar halkada doğal olarak yalnızca Hükümet üyeleri ve bürokratlar yer almalıdır.

Kurulun Başbakanın veya uygun görmesi durumunda DTM'nin bağlı olduğu Bakanın başkanlığında toplanması, üyeleri arasında doğrudan ilgili kurumlar olması açısından Gümrük ve Denizcilik Müsteşarlarının bağlı oldukları Devlet Bakanlarının ve Maliye ile Ulaştırma Bakanlarının yer alması uygun olacaktır. Tarım sektörünün dış ticaret karşısın-

daki hassas konumu da dikkate alınarak Tarım ve Köyişleri Bakanı kurula dahil edilmelidir. Bunun yanında gündem ile ilgili Bakanların da Başbakanın daveti üzerine katılmaları faydalı olacaktır.

Bürokrasiden katılanların tespitinde mümkün olduğunca üst düzey görevli olma değil, gerçekten ilgili makam olma kriteri kullanılmalıdır. Bu yaklaşımla Ulaştırma Bakanlığı, Dış Ticaret ve Gümrük Müsteşarları, TSE Başkanı, EximBank Genel Müdürü kurumlarının en üst düzey bürokratları olarak yer alırken, Hazine Müsteşarlığından Banka ve Kambiyo Genel Müdürünün, Maliye Bakanlığından Gelirler Genel Müdürünün, Tarım ve Köyişleri Bakanlığından Koruma ve Kontrol Genel Müdürünün, Denizcilik Müsteşarlığından Deniz Ulaştırması Genel Müdürünün yer alması anlamlıdır. Gerekli durumlarda başka bürokratların ve bu kurumların Bakanlarının da çağrılması Başbakan'ın inisiyatifine bırakılmalıdır. Ekonomi yönetiminde Maliye Bakanlığı ile birlikte sacayağını oluşturan DPT ve Hazine Müsteşarlıklarının bağlı oldukları Devlet Bakanlarının ve bu kurumların Müsteşarlarının da genel ekonomik yapıyı etkileyecek konuların görüşüle-

ği durumlarda davet edilmesi özellikle gereklidir.

Aynı şekilde, ithal kaçakçılığı, hayali ihracat ve dahilde işleme ihlallerinin Türkiye için hala ciddi bir sorun teşkil ettiği ve bu alanda koordinasyon sıkıntısı olduğu göz önüne alınarak, kurula verilecek misyonun dış ticaret alanındaki kanun ihlalleri ile mücadelede koordinasyonu da kapsamaması gereklidir.

Bu noktada mücadelenin metot ve kapsamının bazen dış ticareti engelleyici şekle de bürünebildiği göz önüne alınmalıdır. 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ile mülkî amirlerin, gümrük ve gümrük muhafaza teşkilatlarının, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığının kaçakçılıkla mücadele ile görevlendirildiği göz önüne alınarak İçişleri Bakanı ile Müsteşarının da Kurulda yer alması uygun olacaktır. Ayrıca dış ticaret alanındaki kanun ihlallerinin temelde mali suçların bir bölümünü oluşturduğu göz önüne alınarak MASAK Başkanı da kurula dahil edilmelidir. Bu şekilde kaçakçılık, gümrük, dış ticaret, kambiyo, vergi ve kara para ile mücadele mevzuatları kapsamındaki ihlalleri içeren dış ticaret suçları ile mücadele eden bütün birimlerden temsilcilerin yer alması sağlanmış

olacaktır. Örnek olarak, günlük dilin bir parçası haline gelmiş olan hayali ihracat tabirinin halen Türkiye’de değişik kurumlarda farklı şekillerde anlaşıldığı düşünülürse, bu alanda koordinasyonun önemi daha net ortaya çıkacaktır.

Özetlemek gerekirse, ilk halkada kurul şu şekilde oluşmalıdır.

1. Başbakan
2. DTM’nin bağlı olduğu Devletlet Bakanı
3. Gümrük Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanı
4. Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanı
5. Tarım ve Köyişleri Bakanı
6. Maliye Bakanı
7. İçişleri Bakanı
8. Ulaştırma Bakanı
9. Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı
10. İçişleri Bakanlığı Müsteşarı
11. Dış Ticaret Müsteşarı
12. Gümrük Müsteşarı
13. MASAK Başkanı
14. TSE Başkanı
15. EximBank Genel Müdürü
16. Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürü
17. Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürü

18. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürü
19. Denizcilik Müsteşarlığı Deniz Ulaştırması Genel Müdürü

İkinci halkada ise Türkiye İhracatçılar Meclisi, İhracatçı Birlikleri, Gümrük Müşavirleri Dernekleri, Uluslararası Nakliyeciler Derneği, Ro-Ro Gemi İşletmecileri ve Kombine Taşımacılar Derneği, TOBB ve TÜSİAD başta olmak üzere ilgili sivil toplum kuruluşları yer almalıdır. Akademisyenler ve alanında uzman kişilerin bilgi ve tecrübelerine başvurulması için çağrılmaları Başbakanın inisiyatifinde olmalıdır. Yine ESK'da uygulandığı şekilde, demokrasi ve katılımcılık prensiplerinin gereği olarak STK'lara gönderecekleri temsilcileri tespitte tam özgürlük sağlanmalıdır.

İkinci halkanın oluşumu sürecinde, ilk olarak ilgili STK'ların toplantıya çağrılarak görüşlerinin alınması ve yasal düzenlemenin mümkün olduğunca uzlaşarak yapılması, Kurul'un demokratik ve katılımcı anlayışla faaliyet göstermesi yönünde güzel bir jest ve ilk adım olacaktır.

Türk kamu idaresinde yüksek kurul uygulamalarında bugüne kadar ki tecrübe göstermiştir ki, bürokratların

siyasilerin bulunduğu bir ortamda kararlarda nihai noktada belirleyici olmaları çok da beklenmemelidir.

Özellikle siyasi istikrarsızlığın hakim olduğu bazı dönemlerde Kurulların nerede ise hiç toplanmadığı hususu göz önüne alınmalıdır. Özellikle böyle sıkıntılı dönemlerde gerekli olan DTYK'nın aynı kaderi paylaşmaması için, kuruluş kanununa belirli bir süreçte (örneğin 2 ayda bir) düzenli toplanma hükmü konulması faydalı olacaktır. Örnek olması için belirtelim ki, ESK'nın 3 ayda bir toplanması kanuni zorunluluktur.

Her şeye rağmen yazar, Yüksek Kurulların birden fazla kurumun faaliyet alanlarının çakıştığı durumlarda koordinasyon sağlanması için faydalı oldukları görüşündedir. Yazarın kanaatine göre bunun temel nedeni, siyasilerin önüne düzenli olarak çıkılacak olması, dolayısı ile bürokratların kurul toplantıları öncesi hazırlık yapmak ve uzlaşmak zorunda olmalarıdır. Uzlaşamaması durumunda ise alternatif görüşler sekreteryaya tarafından toplanarak her hal ve karda birisi üzerinde karar kılınmaktadır.

Diğer örneklere göre DTYK'nın daha faydalı olması için, düzenli toplantı zorunluluğuna ek olarak, yazar konunun özel sektör ile yoğun ilgisi- ni de göz önüne alınarak 2. halka

oluşturulması önerisinde bulunmaktadır. Diğer önerisi ise, Kurula bağlı komitelerin oluşturulması ve bu komitelerin sembolik hale gelmelerini engellemek amacı ile Kurula Türk Kamu İdaresinde pek rastlanmayan bir konum sağlanmasıdır. Kurul iş çevrelerinin başvurularına muhatap merci, yani bir çeşit ombudsman olarak görevlendirilmelidir. Birden fazla kurumu ilgilendiren başvurular ilgili Komiteye havale edilecek, bu şekilde kurumlararası koordinasyon eksikliği nedeni ile uzayıp giden işlemlerin ve bir türlü çıkmayan idari düzenlemelerin görüşüleceği kalıcı platformlar kurulmuş olacaktır. Komitelerin yetersiz kalması durumunda ise konu doğal olarak ikinci halka toplantılarında Kurulun gündemine getirilecektir. Uzlaşma Kurula kalsa bile (1. halka) Komitelerde en azından alternatif çözümlerin hazırlanması sağlanmuş olacaktır.

Bu noktada ilk akla gelen Serbest Bölgeler, Standartlar, İhracatı Teşvik vb. alanlarda Komitelerin kurulmasıdır. Komitelerde Kurulda idarecileri bulunan bütün kurumlardan değil de yalnızca ilgili kurumlardan temsilciler yer almalıdır. Komiteler hantallığa engel olmak için mümkün olduğunca az sayıda olmalı ve küçük tutulmalıdır. Kişisel ilişkilerin gelişti-

rilmesi ve birbirinin dilinden anlayan grupların oluşması, çözüme ulaşılması yönünde önemli bir adım olacaktır. Bu komitelerde, zaman içerisinde birikimin aktarımının sağlanabilmesi için genç uzmanların da yer alması teşvik edilmelidir. Kurula paralel olarak Komitelere de gerektiğinde ilgili kamu kurumlarının temsilcileri davet edilmelidir. Aynı şekilde Komitelerde de 2. halka toplantıları yapılmalı ve STK temsilcileri, akademisyenler ve alanında uzman kişiler ile görüş alışverişine gidilmelidir. Buna benzer bir yapı halen ESK bünyesinde Çalışma Kurulları adı altında yürütülmektedir. Şu farkla ki söz konusu Çalışma Kurullarında STK temsilcilerinin ağırlığı bulunmaktadır.

Doğal olarak, Kurulun sekreteryaya hizmetleri DTM tarafından sağlanmalı, Komiteler için ise konu gereği DTM dışında bir kurumun önderlik etmesi gerekiyorsa ilgili kurum görevlendirilmeli, ancak bu Kurumlara DTM tarafından gerekli beşeri ve lojistik desteğin sağlanması ihmal edilmemelidir. Komiteler için üyeler ve koordinatörler şahıs olarak tespit edilmeli, böylece devamlılık sağlanmalı, her toplantıya farklı kişilerin katılması engellenmelidir. Karşılıklı yazışma dışında iletişim kanalları

açılmalı ve iş akışı hızlandırılmalıdır. Bu noktada, YPK, PKKK ve ESK'nın sekreteryasını yapan ve Yüksek Kurullar konusunda en fazla tecrübeye sahip olan DPT'nin birikiminden özellikle kuruluş aşamasında istifade edilmesi süreci kolaylaştıracaktır. Ancak DPT'nin özel sektörle muhatabiyetinin sınırlı olduğu unutulmamalıdır. Yazar, DTM'nin iş çevreleri ile nispeten daha yoğun ilişkilere sahip olmasının denge sağlayacağını ummaktadır.

Önerilen modelin faydalı olması çeşitli faktörlere bağlıdır. Tek parti iktidarları döneminde bu yapıya daha az ihtiyaç olmasına rağmen, Kurul daha iyi işleyecektir. Koalisyon iktidarları döneminde ise daha gerekli olmasına rağmen sıkıntılar yaşanması daha muhtemeldir. Bu noktada iş çevrelerinin temsilcilerinin gündem oluşturma, öneriler getirme ve lobi yapma becerileri önemli rol oynayacaktır. Sivil toplumun Türkiye'de henüz zayıf olduğu gerçektir. ESK tecrübesi göstermiştir ki sivil toplum kuruluşlarının beşeri kapasitelerinin artırılması bu tür platformlarda etkili olabilmeleri için gereklidir. Karar alma süreçlerine aktif katılımları sağlandıkça STK'ların da gelişmesi beklenmelidir. Böylece siyasi iradenin harekete geçirilmesinde STK'lar da-

ha etkili olacaklardır. Bu amaçla, STK'ların en azından konulara hakim kadroları yetişene kadar akademisyenler ve danışmanlık şirketlerinden outsourcing yapmaları faydalı olacaktır.

Kurulun görevlerinin belirlenmesinde Kurumların ve siyasi iradenin yaklaşımı önem taşıyacaktır. Öncelikle halen Bakanlar Kurulunda tamamlanan süreçlerin ne kadarının Kurula aktarılacağına, ne kadarının ise Hükümet uhdesinde bırakılarak Kurulun yalnızca müşavir olarak görevlendirileceğine karar verilmelidir. Tabiatıyla bu nihai olarak siyasi bir karardır. Ancak yazar, Kurulun aktif ve verimli çalışmasını da teşvik amacı ile olabildiğince geniş tutulmuş bir görevler listesi önermektedir:

- Dış ticaret işlemleri üzerine Kanunlarla konulan vergi ve benzeri yükümlülüklerin oranlarının indirilmesi veya yükseltilmesinde, Kanunlarla Bakanlar Kuruluna verilen yetkileri kullanmak,
- 2976 sayılı Kanun kapsamında Bakanlar Kuruluna verilen yetkileri kullanmak,
- 540 sayılı KHK ile YPK ve PKKK'na verilen dış ticaretle ilgili yetkileri kullanmak,

- Madde bazında miktar veya dönem itibariyle ihracatın kısıtlanmasına veya yasaklanmasına yönelik alınan kararların tekrar incelemesini istemek ve bu amaçla hazırlanan kanun tasarıları hakkında Bakanlar Kuruluna görüş vermek,
- Dış Ticaret konusunda ilgili Kurumlara Kanun, KHK, Tüzük ve Bakanlar Kurulu Kararları ile verilen görev ve yetkilerin paylaşımında ve kullanımında oluşan belirsizlikleri gidermek,
- Birden fazla kamu kurum ve kuruluşunun görev ve yetki alanını ilgilendiren hususlardaki başvuruları değerlendirerek Komiteler vasıtası ile koordineli bir şekilde çözüme kavuşturulmalarını temin etmek,
- Dış ticaret alanında kamu kurum ve kuruluşlarının kendi içinde ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon içinde hareket etmelerini temin etmek,
- Dış ticaret, gümrük, kaçakçılık, vergi ve kambiyo mevzuatları arasında uyumu temin amacı ile kararlar almak, ge-

rekli durumlarda bu yönde Kanun, KHK, Tüzük ve Bakanlar Kurulu Kararı tasarıları hazırlayarak Bakanlar Kuruluna önermek,

- Dış ticaretle ilgili sivil toplum kuruluşlarının kendi içlerinde koordinasyon halinde hareket etmelerini teşvik etmek,
- Dış ticaret alanında araştırmalar yapmak ve yaptırmak,
- Kanunlarla ve diğer mevzuatla yetki verilen konularda karar vermek,
- Bakanlar Kurulunun incelenmesini istediği konularda görüş bildirmek,
- Bakanlar Kurulunca verilen diğer görevleri yapmak,
- Kurul Kararlarının uygulanmasını takip etmek.

SONUÇ

Bu yazıda;

- Dış ticaret alanında konunun yapısı gereği çok başlı bir görev ve yetki paylaşımı olduğu,
- Bu nedenle koordinasyon ihtiyacının doğduğu,

Tespitleri yapılmıştır.

Çözüm olarak;

- DTYK kurulması önerilmiş,
- Kurulun yapısı var olan örneklerden ilham alınarak an-

cak sivil toplumu da içerecek ve ilgili makamların sahiplerini toplayacak şekilde farklı bir anlayışla belirlenmiş,

- Kurul için görevler önerilmiştir.

Kurulun etkin çalışması ve fonksiyonsuz konuma düşmemesi için,

- Düzenli toplanma zorunluluğu getirilmesi,
- Alt komite çalışmaları yapılması,
- Ombudsman tipi faaliyette bulunması,
- Yetkilerinin mümkün olduğunca geniş tutulması,

Önerilmiştir.

Bütün bunların yanında Kurulun etkinliğinin sağlanmasında STK'ların inisiyatif almaları ve gündem oluşturabilme kapasitesine erişmelerinin belirleyici olacağı hususunun da altı çizilmeye çalışılmıştır.

Bilgi Edinme Hakkının İşletilme Usulleri

H. Koray AKBULUT
Gümrük Uzman Yardımcısı

A- Giriş

Bilindiği üzere 09.10.2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanununun 31 inci maddesine dayanılarak Başbakanlıkça hazırlanan "Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik 27 Nisan 2004 tarih ve 25445 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu makale ile yukarıda bahsedilen mevzuat çerçevesinde bilgi edinme hakkının nasıl kullanılabileceği, aynı zamanda kurumların bu bağlamda dikkat etmeleri gereken hususların açıklığa kavuşması amaçlanmaktadır.

Söz konusu Kanunla amaçlanan demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi

edinme hakkını kullanmalarını sağlamaktır. Bununla birlikte, bu hakkın kullanılabilmesi bazı şekilsel sınırlamalara tabidir. Öncelikle, bu mevzuat idare kapsamındaki kamu idareleri ile bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlarının, köyler hariç olmak üzere mahalli idareler ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları ile birlik veya şirketlerinin, T.C. Merkez Bankası, İMKB ve üniversiteler de dahil olmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz olarak enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır. Yönetmelik bilgi edinme hakkını yönetmelik kapsamında belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde herkese tanımıştır. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklı olmak ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde Türkiye'de ikamet eden yaban-

cılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla bu haktan faydalanabilirler.

Bu amaçlar doğrultusunda Kurumlar, Bilgi Edinme Birimlerini teşkil ederek İnternet sitelerini, elektronik ortamda yapılacak başvurular için e-posta adreslerini oluşturmak durumundadırlar.

Bu mevzuatla birlikte bilgi ve belgeye erişim sağlayan kurum ve kuruluşlar Yönetmeliğin 22 inci maddesinde belirtilen usuller dairesinde ve bilgi veya belgelere erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma, kopyalama, postalama ve diğer maliyet unsurları ile orantılı ölçüde ücret tahsil edebilir. Kamu kurum ve kuruluşlarının, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahiplerinden talep edecekleri ücretler, ilgili kurum ve kuruluş bütçesine gelir olarak kaydedilmek üzere ilgili saymanlıklara veya bu saymanlıklar adına bankalar ve diğer finans kurumları veya PTT şubelerinde açılan hesaplara yatırılır.

B- Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Her hakta olduğu gibi bilgi edinme hakkı da belirli sınırlamalara tabidir.

Yönetmeliğin 12 ve 13 üncü maddesinde bilgi veya belgenin bu mevzuat kapsamında ne olduğu tanımlanmış ve aynı zamanda İdarenin bu kapsamda olumsuz yanıt verebilecekleri sınırlar belirtilmiştir. 12 inci maddeye göre başvuru; başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır. Bununla birlikte; Kurum ve kuruluşlar ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurular ile tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler. Yine aynı hüküm çerçevesinde, belli bir tarihte açıklanacağı, duyurulacağı önceden belirtilmiş olup, zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek veya kişisel menfaat temin etmek için kullanılacak bilgi veya belgeler, belirtilen tarihten önce açıklanamaz, erişimi sağlanamaz. 13 üncü madde dahilinde, Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya kitap, broşür, ilan ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurusuna konu olamaz. Fakat, yollarla kamuoyuna açıklanmış veya kurum ve

kuruluşlarca elektronik ortamda yayımlanmış kamunun erişimine açık bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurana bildirilir.

Aynı zamanda 27-39'uncu maddelerde bilgi edinme sınırları açıkça çizilmiştir:

a) Açıklanması halinde Devletin emniyetine, dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler,

b) Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanç sebep olacak bilgi veya belgeler,

c) Haberleşmenin gizliliği esasını ihlal edecek bilgi veya belgeler,

d) Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler,

e) Tavsiye ve mütalaa taleplerine ilişkin başvurular;

f) Kişinin izin verdiği haller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması halinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine haksız

müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler,

g) 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklı olmak üzere açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

i) Suç işlenmesine yol açacak,

ii) Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

iii) Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

iv) Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlal edecek nitelikteki bilgi veya belgeler,

h) Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

i) Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,

ii) Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

iii) Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

iv) Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek bilgi veya belgeler,

i) Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler,

Bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Öte yandan, yukarıda ki paragrafta sayılan bazı sınırların istisnaları mevcuttur:

a) **İstihbarata ilişkin bilgi veya belgeler** kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte ise, istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde bilgi edinme hakkına konu olurlar:

i) Bilgi edinme başvuruları bizzat ilgilisi veya konuya ilişkin olarak düzenlenen özel vekaletname ile yetkilendirilmiş olmak koşulu ile vekili tarafından yapılır.

ii) **Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgelerden, sadece kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyici nitelikte olan ve ilgilisi hakkında bir işleme dayanak teşkil etmek üzere işlenmiş veya değerlendirilmiş bilgi ve**

ya belgeler bilgi edinme hakkı kapsamında değerlendirilir.

iii) Kurum veya kuruluşların işlemlerine dayanak teşkil etmek üzere, istihbarat birimlerinden talep edilen ve istihbarat birimlerince değerlendirilmek suretiyle kurum veya kuruluşların istifadesine sunulan istihbari bilgi veya belgelere ilişkin bilgi edinme hakkı kapsamındaki başvurular, söz konusu araştırma veya soruşturmanın yapılmasını talep eden kurum veya kuruluşun bilgi edinme birimine yapılır ve başvuruya erişim bu kurum veya kuruluşça sağlanır.

b) **Özel hayatın gizliliğine istisna olarak;** Kamu yararının gerektirdiği hallerde, kurum ve kuruluşların kayıtlarında bulunan kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Ayrıca, Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Bu yönetmeliğin bir sonucu olarak, ilgili mevzuat uyarınca gizliliği kaldırılmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının sınırları olarak Kanunda düzenlenen diğer istisnalar kapsamına girmediği

takdirde bilgi edinme başvurularına açık hale gelir.

C- Başvuruların Kabulü, Değerlendirilmesi ve İşleme Konulması

Başvuru dilekçeleri veya formları, kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri tarafından kabul edilir. Bilgi edinme birimleri, başvuru dilekçeleri veya formlarının 9 uncu maddede belirtilen şekilde verilip verilmemesinin kontrolünü yaptıktan sonra bunların evrak kayıtlarını yapılarak hazır bulunmaları koşuluyla başvuru sahiplerine, başvurunun tarih ve sayısını gösteren bir makbuz verir.

Kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri dışındaki herhangi bir birimine ulaşan başvuru dilekçeleri veya formlar, işleme konulmadan derhal bilgi edinme birimlerine gönderilir.

9 uncu maddede belirtilen unsurları içermeyen başvuru dilekçeleri veya formları ile 10 uncu maddede belirtilen unsurları içermeyen elektronik posta yoluyla gönderilmiş başvuru dilekçeleri veya formları işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.

Gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sonradan anlaşılan başvuru sahiplerinin dilekçeleri veya formları,

bu durumun anlaşıldığı tarihte hiç başvuru yapılmamış sayılarak işleme konulmaz.

Elektronik posta yoluyla yapılan bilgi edinme başvurularında, başvuru sahibi gerçek veya tüzel kişilerin verdiği T.C. kimlik numarası, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasından, başvuru sahibi tarafından verilen ad ve soyadın doğru olup olmadığının tespiti amacıyla **gerektiğinde** sorgulanır. Gerçeğe aykırı ad ve soyadla yapılan başvurular işleme konulmaz.

D- Başvurunun Geliş Şekline Göre Dikkat Edilecek Hususlar

1) Posta Yoluyla yada Şahsen Başvuru:

Bilgi edinme başvuru sahibi başvurusunu yazılı olarak yapabilir. Bu durumda başvuruda, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu maddesindeki şekil şartlarına dikkat edilir.

Gerçek kişiler tarafından yapılacak bilgi edinme başvurusunda; başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresinin yer alıp almadığına bakılır. Tüzel kişiler tarafından yapılacak bilgi edinme başvurusunda; tüzel kişinin un-

vanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içerip içermediğine bakılır.

Başvuru dilekçelerinin veya başvuru formlarının, daktiloyla doldurulması veya bilgisayar çıktısı olması şartı aranmaz. Ancak başvuru dilekçeleri veya formları okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazılır veya doldurulur.

Başvuru tarihi; başvurunun kurum ve kuruluşu ulaştığı tarih başvuru tarihidir.

Başvuru dilekçeleri posta yoluyla da kurum ve kuruluşlara gönderilebilir.

Başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimin kısa sürede sağlanabilmesi ve bilgi edinme taleplerinin kolaylıkla işleme konulabilmesi amacıyla, başvuru sahipleri bilgi edinme başvurusuna dair dilekçelerini verirken, gerçek kişiler için EK-1'de, tüzel kişiler için EK-2'de yer alan formlardan isterlerse yararlanabilirler. Bu yolla yapılan başvurular da Ek formların kullanılması zorunlu değildir.

2) Elektronik Ortamda ya da diğer İletişim Araçlarıyla:

Bilgi edinme başvurusu, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak

belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir. Bu durumda, başvuruda, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 10 uncu maddesindeki şekil şartları aranır.

Gerçek kişiler tarafından elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular, başvuru sahibinin adı ve soyadı, oturma yeri veya iş adresine ilave olarak kimlik doğrulama amacıyla kullanılacak T.C. kimlik numarası belirtilmek suretiyle, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine EK-1'de yer alan form doldurulmak suretiyle yapılır.

Tüzel kişiler tarafından elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular, tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin T.C. kimlik numarası belirtilmek suretiyle ve yetki belgesiyle birlikte, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine EK-2'de yer alan form doldurulmak suretiyle yapılır. Yetki belgesi uygun elektronik araçlarla elektronik ortama aktarılarak gönderilir.

Gerçek veya tüzel kişiler tarafından, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereğince elektronik imza kullanılarak gönderilen başvurularda, T.C. kimlik numarası aranmaz.

Elektronik posta yoluyla yapılacak başvurularda, **başvuru tarihi; başvuru formunun kurum veya kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine ulaştığı tarihtir.**

Başvuru dilekçeleri faks yoluyla da, kurum ve kuruluşlara gönderilebilir.

Faks yoluyla yapılacak başvurularda diğer hususlara ilave olarak gerçek kişiler ile tüzel kişiliği temsil yetkili kişilerin *T.C. kimlik numaraları* belirtilir.

Faks yoluyla iletilen dilekçelerde, dilekçe sahibi kendisine faks yoluyla cevap verilmesini isterse, cevap verilecek faks numarasını dilekçesinde ayrıca belirtir.

Kurum ve kuruluşlar, faks yoluyla yapılan başvurularda, faks yoluyla veya elektronik ortamda cevap verebileceği gibi, istenen bilgi veya belgenin niteliğine göre yazıyla da cevap verebilir. İstenen bilgi veya belgenin bu yollarla verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, söz konusu bilgi veya belgenin yerinde incelenmesi, not alınabilmesi, dinlene-

bilmesi, görülebilmesi veya izlenebilmesi imkanı sağlanır.

Başvuru tarihi; Faks yoluyla gelen başvuru dilekçesinin kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimlerine ulaştığı tarihtir.

Her başvuru türünde:

Başvuruda bulunan kimsenin kimliğini tespit etmeye yarayacak başka bilgi veya özel işaretlerin bulunması halinde, özürtlüler bakımından bu bilgi veya özel işaretler imza yerine geçmek üzere kullanılır.

E- Başvurunun İlgili Birimlere İletilme Süreci

Başvuru dilekçesi veya formu kaydedildikten sonra, **en geç iki iş günü içinde** kurum veya kuruluşun ilgili birimlerine gönderilir. Bu yazıda; başvurunun hangi birim tarafından cevaplanacağı ve başvuru sahibine hangi tarihe kadar cevap verilmesi gerektiği belirtilir.

Bu tür yazıların hızlı bir şekilde ilgili birimlere iletilmesi için gerekli yetki devri işlemleri ilgili mevzuata uygun olarak yapılır.

Elektronik posta yoluyla gelen başvurular ilgili birimlere, **elektronik ortamda veya başvurunun bilgisayar çıktısı iletilmek suretiyle** gönderilir. Ayrıca başvurunun hangi birim tarafından cevaplanacağı ve istenen bilgi veya belge hakkında baş-

vuru sahibine hangi tarihe kadar cevap verilmesi gerektiği belirtilir.

F- Başvuru Dilekçelerinin Diğer Kurum Ve Kuruluşlara Yönlendirilmesi

İstenen bilgi veya belge, başvuru- lan kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi veya formu bu kurum ve kuruluşun bilgi edinme birimine gönderilir ve durum ilgiliye bildirilir.

Bu şekilde yönlendirilen başvuru- runun bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşça alındığı tarihte başvuru yapılmış sayılır. Sürelerin başlangıcında önceki başvuru dikkate alınmaz.

Kendisine bilgi edinme başvuru- sunda bulunulan kurum ve kuruluş, talep edilen bilgi veya belge kendisinde bulunmakla birlikte, istenen bilgi veya belgenin başka bir veya birden fazla kurum ve kuruluştan neşet ettiğini veya görev alanına girdiğini tespit ederse, bilgi veya belgeye erişimi sağlamadan önce, söz konusu kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu takdirde bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

Görüş sorulan kurum ve kuruluş- ulla, görüş bildirmesi için beş iş gününden az süre verilemez. Görüş sorulan kurum ve kuruluş yetkilileri, ilgiliye süresinde cevap verilmesi konusunda, kendisine başvuru yapılan kurum ve kuruluş yetkilileriyle aynı sorumluluğu paylaşır.

Başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumunda, kendisine başvuru yapılan kurum ve kuruluş, diğer kurum ve kuruluşlardan istenen bilgi veya belgenin kendisinde bulunmayan kısımıyla ilgili olarak ilgili kurum ve kuruluşlardan bilgi veya belge talebinde bulunabilir. Bu takdirde bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

G- Başvuruların Cevaplandırılması

Bilgi edinme birimlerince iletilen başvurular, kurum ve kuruluşların ilgili birimlerince cevaplandırılır.

Başvuruya cevap verecek birimin, istenen bilgi veya belgeyi kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlaması, başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşüne ihtiyaç duyulması veya başvuru içeriğinin birden fazla ku-

rum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumunda, **süre 17 nci madde hükmüne uygun** olarak uzar.

Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda başvuru sahibine bildirirler. Ancak, **başvuru sahibine elektronik posta yoluyla verilecek cevaplar, kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri aracılığıyla** gönderilir. Bu kapsamdaki bir başvuruya hazırlanan cevap, ilgili birim tarafından bilgi edinme birimlerine yazılı olarak veya elektronik ortamda gönderilir.

Başvurunun cevaplandığı tarih, kurum veya kuruluşun cevap yazısı üzerindeki tarihtir. Bilgi edinme başvuruları hakkında gerekli inceleme ve araştırma, başvuruya cevap verecek birim tarafından yapılır ve başvurular, 20 nci maddede belirtilen süreler içinde cevaplandırılır.

Bütün başvurular olumlu veya olumsuz olarak cevaplandırılırken, başvuru sahibine gönderilecek **yazının bir sureti, yazının ekleri hariç olmak üzere ayrıca bilgi edinme birimlerine** gönderilir.

Başvurunun reddedilmesi halinde **bu kararın gerekçesi ve buna karşı yapılabilecek başvuru yolları ve süreleri** belirtilir.

Kamu görevlilerinin ihmali veya kusurlu davranışları nedeniyle, Kanunda belirtilen süreler içinde başvurunun cevaplandırılmaması, **kurum ve kuruluşların cevap verme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.**

Daha önce cevaplandığı halde aynı kişiler tarafından yapılan tekrar mahiyetindeki başvurular ile soyut ve genel nitelikteki başvurular işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.

İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabiliriyorsa, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Kanunda bilgi edinme hakkının istisnaları olarak düzenlenen konularda yapılan bilgi edinme başvuruları reddedilir ve ret kararı başvuru sahibine gerekçeli olarak bildirilir.

H- İtiraz Usulü

Bilgi edinme istemi Kanununun 16 ve 17 nci maddelerinde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce ka-

rarın tebliğinden itibaren on beş gün içinde Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna itiraz edebilir. İtiraz yazılı olarak yapılır. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir.

Yönetmeliğin 20 inci maddesinde belirtilen süreler içinde, kurum ve kuruluşlar tarafından başvuru sahibine olumlu veya olumsuz herhangi bir cevap verilmemesi halinde başvuru, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesi uyarınca altmış günün geçmesiyle reddedilmiş sayılır.

Bilgi edinme istemi Kanununun 16 ve 17 nci maddelerinde öngörülen sebeplerle reddedilmiş sayılan başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce dava açma süresinin başladığı tarihten itibaren on beş gün içinde Kurula yazılı olarak itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurula itiraz, başvuru sahibinin idari yargıya başvurma süresini durdurur

Kurul; bilgi edinme başvurusuyla ilgili olarak yapılacak itirazlar üzerine, Kanununun 16 ve 17 nci maddelerinde öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları inceleyerek ve karara bağlar; kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar verir.

Ayrıca; Kurul, bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin hususları düzenlemeye yetkilidir.

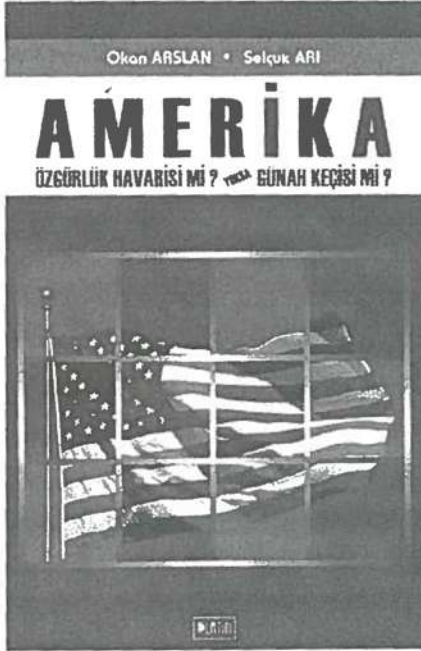
H. Sonuç

4982 Sayılı Kanun ülkemizin demokratikleşme ve şeffaf idare ilkeleri yönünde attığı önemli bir adım olmakla birlikte söz konusu Kanunun doğru ve amacına uygun olarak uygulanabilmesi, Bilgi Edinme Birimlerinin yukarıda bahsi geçen esas ve usuller çerçevesinde görev yapabilecek nitelikte teknik donanım ve nitelikli personele sahip olması, ayrıca vatandaşların bu mevzuat kapsamında ne gibi haklara sahip olduklarını iyi bilmesi Bilgi Edinme Birimlerinin telefon numarası sorulacak bir santral ya da adres öğrenilecek bir danışma bürosu olarak kullanılmasını engelleyecek ve bunun çok ötesinde bir anlamı ve misyonu olan bu mevzuatın doğru kullanılmasını sağlayacaktır.

Kitap Tanıtımı

Okan ARSLAN - Selçuk ARI

A MERİKA ÖZGÜRLÜK HAVARİSİ Mİ? YOKSA GÜNAH KEÇİSİ Mİ?

Platin.1. Baskı, Ankara Ağustos,
2004. 433 Sayfa.

AMERİKA ÖZGÜRLÜK HAVARİSİ Mİ? YOKSA GÜNAH KEÇİSİ Mİ?

Amerika Birleşik Devletleri, çağımızın tartışmasız tek küresel gücü. Bununla birlikte bugünün Amerika'sının herkeste çok farklı çağrışımlar uyandırdığı da yadsınamaz bir gerçek. Bu gerçeklik karşısında, Amerika'nın ne ölçüde tanındığı ve algılandığı da ülkeler açısından aynı ölçüde sorgulanmaya değer. Hele de 11 Eylül saldırısının ve Irak savaşının sonrasında. Okan Arslan ve Selçuk Ari tarafından kaleme alınan bu kitap, Amerikan toplumunu ve siyasetini oluşturan kurucu unsurları tarihsel bir perspektifle ve seçici bir yöntemle ele almakta ve günümüz Amerika'sını bütün yönleriyle tahlil etmektedir. Özellikle uluslararası ilişkiler alanında faaliyet gösteren, konuyla ilgili herkesin dikkatini çekecek ve ileride yapılacak çalışmalar açısından da önemli bir kaynak teşkil edecek nitelikte bir eser.

Mevzuat Listesi

Ahmet Özkan KIZILCIK
Gümrük Uzman Yrd.

BAKANLAR KURULU KARARLARI

13.03.2004 tarihli ve 25401 sayılı Resmi Gazetede 2/3/2004 tarihli ve 2004/6952 sayılı Hariçte İşleme Rejimi Kararında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar,

20.03.2004 tarihli ve 25408 sayılı Resmi Gazetede 5/3/2004 tarihli ve 2004/6979 sayılı Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi Kapsamında Tercihli Rejimden Yararlanacak Eşyanın Menşenin Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar,

23.06.2004 tarihli ve 25501 sayılı Resmi Gazetede 16/6/2004 tarihli ve 2004/7451 sayılı Resmi Gazetede Dahilde İşleme Rejimi Kararında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar,

29.07.2004 tarihli ve 25537 sayılı Resmi Gazetede 26/7/2004 tarihli ve 2004/7634 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar,

14.08.2004 tarihli ve 25553 sayılı Resmi Gazetede 9/8/2004 tarihli ve 2004/7680 sayılı Gümrük Müsteşarlığı Taşra Teşkilatında Malatya Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğüne Bağlı Olarak Sivas Gümrük Müdürlüğünün Kurulmasına İlişkin Karar,

21.08.2004 tarihli ve 25560 sayılı Resmi Gazetede 9/8/2004 tarihli ve 2004/7732 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar,

25.08.2004 tarihli ve 25564 sayılı Resmi Gazetede 9/8/2004 tarihli ve 2004/7731 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

YÖNETMELİKLER

07.04.2004 tarihli ve 25426 sayılı,

08.05.2004 tarihli ve 25456 sayılı,

15.06.2004 tarihli ve 25493 sayılı,

23.06.2004 tarihli ve 25501 sayılı Resmi Gazetelerde Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelikler ,

07.03.2004 tarihli ve 25395 sayılı Resmi Gazetede Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü Personeli Kılık Kıyafet Yönetmeliği,

09.05.2004 tarihli ve 25457 sayılı Resmi Gazetede Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Tarım Ürünleri Ticaretine İlişkin Menşe İspat Belgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

23.06.2004 tarihli ve 25501 sayılı Resmi Gazetede Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Tarım Ürünleri Ticaretine İlişkin Menşe İspat Belgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

23.06.2004 tarihli ve 25501 sayılı Resmi Gazetede 4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa Göre Kaçak Eşya Yakalanması Halinde Muhbir ve El Koyanlara İkramiye Ödenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,

01.07.2004 tarihli ve 25509 sayılı Resmi Gazetede Gümrük Müsteşarlığı Personeli Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliği,

14.08.2004 tarihli ve 25553 sayılı Resmi Gazetede Gümrük Müsteşarlığı Personeli Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

28.09.2004 tarihli ve 25567 sayılı Resmi Gazetede Eşyanın Tercihli Menşenin Tespitine Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

23.06.2004 tarihli ve 25501 sayılı Resmi Gazetede Eşyanın Tercihli Menşenin Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

23.06.2004 tarihli ve 25501 sayılı Resmi Gazetede Türkiye İle Avrupa Topluluğu Arasında Tarım Ürünleri Ticaretine İlişkin Menşe İspat Belgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlanmıştır.

TEBLİĞLER

Tebliğ No	Tebliğ Konusu	Resmi Gazete Tarih / Konusu
Gümrük Antrepo Rejimi Sıra No:10	Antrepo İşlemleri	17.01.2004 / 25349
Uluslararası Anlaşmalar Seri No:5	Tarım ürünleri ihracatı	16.01.2004 / 25348
Gümrük İşlemleri Seri No:29	Petro Kimya Tebliğinde değişiklik	23.01.2004 / 25355
Gümrük İşleri Seri No:30	Götürü Teminat	24.01.2004 / 25356
Gümrük İşleri Seri No:31	Onaylanmış Kişi Statüsü hakkında Tebliğ	23.01.2004 / 25355
Gümrük İşleri Seri No:32	16 seri nolu Tebliğde değişiklik	23.01.2004 / 25355
Gümrük İşleri Seri No:33	Petrol ihtisas gümrükleri	09.03.2004 / 25397
GHDESM Seri No:10	GSHMD'de teminat	26.03.2004 / 25414
Gümrük İşlemleri Seri No:34	Onaylanmış Kişi Hakkında Tebliğde değişiklik	27.05.2004 / 25474

GENELGELER

Genelge Sayısı	Genelge Konusu	Genelge Tarihi
2004/1	Otomasyona geçen gümrük idareleri	12.01.2004
2004/2	Özet beyan eksikliklerinde dikkate alınacak vergi oranları	15.01.2004
2004/3	Antrepo statü değişikliği	28.01.2004
2004/4	Transit süresinin belirlenmesi	05.02.2004
2004/5	Fotokopi makineleri	18.02.2004
2004/6	Muayene kuralları oluşturulması	15.03.2004
2004/7	Çok sayıda kalemden oluşan eşyanın ihracatında gümrük beyanı	17.03.2004

2004/8	Hasarlı araç kıymetleri	18.03.2004
2004/9	Bilge sistemi mevzuat takibi	22.03.2004
2004/10	Banka kredileri KDV matrahı	22.03.2004
2004/11	İthal edilmiş malların ihracatı	25.03.2004
2004/12	Terkin	12.04.2004
2004/13	Otomasyona geçen gümrük idareleri	13.04.2004
2004/14	Onaylanmış kişiler için aranacak mali standartlar	14.05.2004
2004/15	Döviz beyan tutanakları	11.06.2004
2004/16	Vergilerin bankalar aracılığı ile tahsili	22.06.2004
2004/17	Geri gelen eşyada yararlanılmış hakların iadesi	28.06.2004
2004/18	2001/25 sayılı Genelgede değişiklik	08.07.2004
2004/19	2001/2 sayılı Genelgenin yürürlükten kaldırılması	10.07.2004
2004/20	Basitleştirilmiş usulde ATR kullanma yetkisi verilecek kişiler	23.07.2004
2004/21	Teminat mektubu vermeye yetkili bankalar	11.08.2004
2004/22	Fazla mesai	20.09.2004
2004/23	Gümrük müşavirliği firmalarının hisse devri	23.09.2004

TASARRUFLU YAZILAR

Tasarruflu Yazının Konusu	Tasarruflu Yazının İçeriği	Tasarruflu Yazı Tarih / Sayısı
Gümrük İşleri	Damga vergisi	04.05.2004 / 12448
Gümrük İşleri	AB menşeli bazı eşyanın giriş işlemlerinin yapılacağı gümrük idareleri	05.01.2004 / 220
Gümrük İşleri	50-63 üncü fasıllarda yer alan döküntü, kırpıntıların serbest dolaşıma giriş işlemlerinin yapılacağı gümrük idareleri	05.02.2004 / 2749

Gümrük İşleri	Memurların nöbet değişimi esnasında gümrük işlemlerini aksatmamaları	05.03.2004 / 6029
Gümrük İşleri	Damga vergisi	08.06.2004 / 16067
Gümrük İşleri	Ayakkabı, işlenmiş deri ve deriden mamul eşyada ihtisas gümrüğü uygulaması	13.04.2004 / 10338
Gümrük İşleri	Postada kullanılan CN 22/23	15.03.2004 / 7012
Gümrük İşleri	Tütün ve tütün mamulleri ekspertizi	16.07.2004 / 20063
Gümrük İşleri	Gümrük işlemi takip kartı	16.07.2004 / 20070
Gümrük İşleri	Muayene kurallarının işleyişi	19.04.2004 / 10956
Gümrük İşleri	Ayakkabı, işlenmiş deri ve deriden mamul eşyanın serbest dolaşıma giriş işlemlerinin yapılacağı gümrük idareleri	25.02.2004 / 4894
Kaçakçılıkla Mücadele	4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	06.08.2004 / 22382
Kaçakçılıkla Mücadele	4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	07.04.2004 / 9632
Kaçakçılıkla Mücadele	4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	13.04.2004 / 10249
Kaçakçılıkla Mücadele	4926 Sayılı Kanununun 23 üncü maddesi	21.05.2004 / 14211
Kaçakçılıkla Mücadele	Teminatla iade	28.04.2004 / 11859
Kaçakçılıkla Mücadele	Tasfiye	05.08.2004 / 22255
Tarife	Microwave popcorn	04.05.2004 / 12450
Kıymet	Çin menşeli yatak örtüsü	01.03.2004 / 5363
Kıymet	2004 / 19 sayılı Tebliğ	04.03.2004 / 5908
Kıymet	Hong kong'dan bilgi talebi	23.03.2004 / 7919
Kıymet	Gözetim önlemlerinde başlamış işlem	30.01.2004 / 5
Kıymet	Eşyanın kıymetinin belirlenmesi	01.03.2004 / 5500
Kıymet	Referans fiyat	05.01.2004 / 191

Kıymet	Hong kong gümrük idaresinin bilgi notu	09.03.2004 / 6229
Kıymet	Deri ithalinde asgari kıymet belirlenmesi	17.02.2004 / 3980
Kıymet	Çin menşeli bazı ürünlerde asgari kıymet belirlenmesi	29.01.2004 / 2601
Kıymet	Finansman anlaşmaları	15.07.2004 / 19936
Kıymet	Şeker kıymetleri	29.07.2004 / 21463
Kıymet	Yurt dışına gönderilecek bilgi talep formları	16.08.2004 / 23357
Kıymet	İsviçre'ye yönelik bilgi talebi	20.08.2004 / 23875
Kıymet	Yağlık ayçiçeği tohumu ve palm yağları	03.09.2004 / 24900
KDV	KDV	01.03.2004 / 5485
KDV	KDV Kanununun değişik 17 nci maddesinin 4 numaralı fıkrasının (g) bendi	08.01.2004 / 610
KDV	İlaçlara uygulanacak KDV oranı	09.06.2004 / 16205
KDV	08.03.2004 tarihli 2004/6992 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	16.03.2004 / 7235
KDV	Özel faturayla işlem yapmaya yetkili olan gümrük idareleri	17.03.2004 / 7341
KDV	15 inci fasıl	20.02.2004 / 4472
KDV	Tecil faizi	25.05.2004 / 14501
KDV	KDV matrahı	26.02.2004 / 5068
KDV	KDV istisnaları	26.02.2004 / 5070
KDV	Bilgi teknolojileri ürünleri ithalinde karşılaşılan sorunlar	26.04.2004 / 11641
KDV	ÖTV	27.02.2004 / 5317
Serbest Bölgeler	Serbest bölgelerde tam beyanlı yaygın basitleştirilmiş usul	09.08.2004 / 22487
Serbest Bölgeler	Transit ticaret	30.06.2004 / 18378
GHDESM	2000 / 3-18 sayılı Tebliğin mağazalar için geçerli olmadığı hakkında	05.01.2004 / 202

İthalat	Bisiklet ithalatında gözetim uygulaması	30.03.2004 / 8753
İthalat	Belge iptali	23.03.2004 / 7896
İthalat	Hayvan hastalığı	12.03.2004 / 6851
İthalat	İthal izinleri	12.03.2004 / 6742
İthalat	Viskoelastik solüsyonlar	05.03.2004 / 6063
İthalat	Hayvan hastalığı	04.03.2004 / 5828
İthalat	Kuş gribi	04.03.2004 / 5829
İthalat	2002 / 4101 sayılı Kararname	03.03.2004 / 5763
İthalat	Polyester elyaf	27.02.2004 / 5094
İthalat	Buğday ithalatı	24.02.2004 / 4729
İthalat	Hayvan hastalıkları	23.02.2004 / 4620
İthalat	Hayvan hastalıkları	19.02.2004 / 4317
İthalat	2004 / 9, 2004 / 10, 2004 / 11 sayılı Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği	19.02.2004 / 4312
İthalat	7010.20.00.00.00 GTİP'Lİ eşya	17.02.2004 / 3893
İthalat	Hayvan hastalıkları	09.02.2004 / 3081
İthalat	Hayvan hastalıkları	06.02.2004 / 3004
İthalat	2004 / 1 sayılı Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği	05.02.2004 / 2758
İthalat	Sökülecek hurda gemiler	05.02.2004 / 2759
İthalat	Hayvan hastalıkları	30.01.2004 / 2740
İthalat	Torna ayarları	27.01.2004 / 2292
İthalat	Gözetim ve korunma önlemleri	23.01.2004 / 2145
İthalat	Kapsam dışı belgesi	26.01.2004 / 2180
İthalat	Menşe ve sağlık sertifikalarının geçerlilik süresi	23.01.2004 / 2134
İthalat	Peru hayvan ve bitki sağlığı ihracat sertifikası	08.01.2004 / 588
İthalat	Hayvan hastalıkları	08.01.2004 / 599
İthalat	AB tarım rejimi	09.01.2004 / 807
İthalat	Sihhi tesisat eşyası ithali	12.01.2004 / 860
İthalat	KKDF	12.01.2004 / 830
İthalat	KKDF	12.01.2004 / 831

İthalat	TESCİD	12.01.2004 / 861
İthalat	Hayvan hastalıkları	13.01.2004 / 1107
İthalat	Oyuncaklara ilişkin dış ticarete standardizasyon tebliği	13.01.2004 / 1108
İthalat	20004 yılı dış ticarete standardizasyon mevzuatı	08.01.2004 / 598
İthalat	İthalat Rejim Kararının 7 nci maddesi	22.01.2004 / 1880
İhracat	Bedelsiz halı ihracatı	12.01.2004 / 938
İhracat	Bilgi talebi	16.06.2004 / 17013
İhracat	Canlı hayvan ihracatı uygulama esasları	16.06.2004 / 17023
İhracat	İhracatçı birlikleri onay kodu	21.06.2004 / 17367
İhracat	Anket çalışması	22.01.2004 / 1962
İhracat	İhracattan sonra tamamlayıcı işçilik gören eşya	26.01.2004 / 2236
Transit	Ağırlık ve boyut kontrolleri	01.04.2004 / 9089
Transit	Ağırlık ve boyut kontrolleri	12.07.2004 / 19379
Transit	Taşıt listesindeki değişiklik	15.01.2004 / 1258
Transit	Habur sınır kapısından Irak'a yapılacak taşımalarda C2 yetki belgesi aranılmaması	16.03.2004 / 7233
Transit	Ortak taşıma sözleşmesi	16.04.2004 / 10881
Transit	DAC teminatının iki kara gümrük idaresi arasında yapılan taşımalarda kullanılmaması	27.02.2004 / 5284
Transit	Variş gümrüğünce muhtelif nedenlerle hareket gümrüğüne iade edilmesi gereken eşya ile ilgili yapılacak işlemler	28.05.2004 / 15089
Antrepo	Teminat mektuplarının BİLGE sistemine tanıtılması	10.03.2004 / 6561
Antrepo	Geçici depolama yerinde eşya devri	10.06.2004 / 16378
Antrepo	İndirimli teminat uygulaması	11.03.2004 / 6649
Antrepo	Antrepo kodu	14.01.2004 / 1128

Antrepo	İndirimli teminattan faydalanma	22.01.2004 / 1849
Antrepo	Emre gelen eşya; Yurt dışında mukim firmaların potansiyel vergi numarası alması; Gönderici firma adına antrepoya alınan eşyanın devri	30.01.2004 / 2735
Muafiyetler	Gümrük Başmüfettişi Mehmet ERYILMAZ'ın raporu	01.03.2004 / 5475
Muafiyetler	Çek Cumhuriyetine ait özel bagajların x-ray cihazından geçirilmesi	20.05.2004 / 14174
Muafiyetler	Cep telefonu	25.03.2004 / 8289
Geçici İthalat	Ambalaj maddeleri	15.03.2004 / 7013
Tasfiye	Alkollü içkiler	10.09.2004 / 25597
Tasfiye	Analiz ücreti	27.02.2004 / 5238
BİLGE	TIR/Transit takip programı ve uzaktan teyit	06.05.2004 / 12729
BİLGE	BİLGE Sisteminde meydana gelen arızalar	07.04.2004 / 9721
BİLGE	Beyanname onay işlemleri	14.06.2004 / 16747
BİLGE	ÖTV	19.08.2004 / 23770
BİLGE	Geçici ihraç edilmek istenen eşya	20.09.2004 / 26239
BİLGE	Manuel ekonomik etkili gümrük rejimlerinin sisteme tanıtılması	24.06.2004 / 17789
BİLGE	Beyanname onay işlemleri	29.03.2004 / 8503
BİLGE	Hata bildirim formları	31.03.2004 / 8782
BİLGE	EDI yoluyla yapılan mükerrer tesciller	31.08.2004 / 24604
BİLGE	Manuel ekonomik etkili gümrük rejimlerinin sisteme tanıtılması	14.07.2004 / 19836
BİLGE	Vergi numarası	14.07.2004 / 19843
BİLGE	İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin 2004/14 sayılı Tebliğ	30.07.2004 / 21608

Basitleştirilmiş Usul	Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüklerinde firmaların vergi borcuna ilişkin veri bankası hazırlanması	28.01.2004 / 2395
Dahilde İşleme	Temperlenmiş cam kapak ithalatı	03.03.2004 / 32
Dahilde İşleme	Faiz tahsili	19.02.2004 / 21
Dahilde İşleme	Eşyanın ayniyet tespiti	25.08.2004 / 161
Hariçte İşleme	Bilgi teknolojisi ürünleri İthalinde karşılaşılan Sorunlar	02.07.2004 / 18703
Menşe	AKÇT anlaşması	05.01.2004 / 150
Menşe	Genelleştirilmiş tercihler sistemi	09.01.2004 / 671
Menşe	Kıymet hadleri	13.01.2004 / 1084
Menşe	Kıymet hadleri	13.01.2004 / 1085
Menşe	Kıymet hadleri	13.01.2004 / 1086
Menşe	Kıymet hadleri	26.01.2004 / 2176
Menşe	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi	27.02.2004 / 5239
Çevre	Hurda metal ithalatı	02.01.2004 / 125
Çevre	2004 / 3 sayılı DTS Tebliği	05.02.2004 / 2862
Gümrük Müşavirleri	Redrese	17.03.2004 / 7323
Gümrük Müşavirleri	Kullanıcı kodu	20.01.2004 / 1691
Gümrük Müşavirleri	Gümrük Vakfına yatan harçlar	22.03.2004 / 7879
Gümrük Müşavirleri	Acentelik yetki belgesi	20.04.2004 / 11159
Gümrük Müşavirleri	Gümrük Yönetmeliğinin 698 inci maddesinin beşinci fıkrasında yapılan değişiklik	07.06.2004 / 12820

Bir de onu
gönderebilsek!

Uluslararası Kuryeniz

a **TPG** company

444 0 868 [http:// www.tnt.com](http://www.tnt.com)